

**O'ZBEKISTAN RESPUBLIKASI BAYLANIS,
INFORMATIZATSIYALASTIRIW HA'M TELEKOMMUNIKATSIYA
TEXNOLOGIYALARI MA'MLEKETLIK KOMITETI**

**TASHKENT INFORMATSIYALIQ TEXNOLOGIYALARI
UNIVERSITETI NO'KIS FILIALI**

KOMP`YUTER INJINIRING FAKUL`TETI

“INFORMATSIYALIQ TA'LIM TEXNOLOGIYALARI” KAFEDRASI

«Kasiblik ta`lim» bag'dari 4- kurs talabasi

Esnazarov Ruslannin'
«Talabalarg'a web saytlar jaratuu kuralların uyretiw»
temasında

PITKERIW QA'NIGELIK JUMISI

Ilimiy basshi:

N.Kalimbetov

Kafedra baslig'i:

Allamuratov SH.

No'kis 2014j.

MAZMUNI

Kirisiw	3
1 BAB. Web texnologiya xam HTML tiykarları.....	6
1§. Web-dizayn teoriyası.....	6
2§. HTML tildin' tiykarg'ı terminleri ha'm anıqlamaları	12
3§. HTML xujjetindegi teksti jazıu.	16
4§. HTML hu'jjetine grafikanı kirgiziu xam giperssılıkalar doretıu	19
5§. HTML hu'jjetlerindegi strukturalık elementlerdi doretıu	23
6§. Kestelerdi du'ziw ushın arnalg'an HTML elementleri.....	25
2 BAB. Sayt jaratıuda Macromedia Dreamweaver kuralı.....	32
1§. Macromedia Dreamweaver programması menen isleu	32
2§. DreamWeaver - qolaylı HTML redaktorlarının' biri sıpatında	33
3§. DreamWeaver de CSS jaratıw	47
3-BAP. Online veb saytlar jaratıu kuralları	52
1§. CMS lardan paydalanıu	52
2§. Denwer dasturin ornatıu	59
3§. WordPress'ti lokal serverge ornatıu	65
4§. Joomla da sayt jaratıu. Joomla nıl okal serverge ornatıu.....	68
5§. Drupalda sayt jaartıu, drupal'dı lokal serverge ornatıu	75
Juwmaqlaw	78
Paydalanılǵ'an ədəbiyatlar	79

Kirisiw

Respublikamızda bu'gingi ku'nde kompyuter texnologiyaları hám Internet tarmag'ın rawajlandırıwǵa u'lken áhmiyet qaratılıp atır. Bulardan kelip shıǵ'ıp, bilimlendiriw sistemasında oqıw orınlarında informatika hám informatsiyalıq texnologiyalar pánlerinin' oqıtılıwı, anıǵ'ıraq aytatug'ın bolsaq təlim beriw salasında aralıqtan oqıtıw usıllarınan paydalanıw dəwir talabı bolıp barmaqta. Bizin' pikirimizshe Web – hu'jjetlerin jaratıwdı u'yreniw, aralıqtan oqıtıw sistemaların jaratıw, Internet tarmag'ı menen informatsiyalar almasıwda talabalar hám mektep oqıwshılarına ashıq dostuplar jaratıp beriw aktual maselelerden dep qarawımız mu'mkin. Əlbette bunday mu'mkinshiliklerdi jaratıw ushın jetkilikli dərejede programmalıq mu'mkinshiliklerdi biliwimiz zəru'r.

Sonlıkdan bul pitkeriǵ qa'nigelik jumısı Akademik litsey studentlerine veb saytlar jaratıw quralların uyretiw atamasında bolıp, ol tiykarınan kirisiw, 3 bap, juwmaklaw xəm paydalanılǵ'an adebiyatlar diziminen ibarat. Endi jumısta qaralatug'ın tiyqarg'ı teoriyalıq ha'm ameliy mazmunın qarap o'temiz.

Jumıstın' birinshi babında Web texnologiya xa'm HTML tiykarları haqqında so'z ju'ritiledi. YAg'nıy, paydalanıwshı veb saytlar jaratıwdan aldın ulıwma Web texnologiyaların biliwi tiyis. Sonlıqtan bul babtın' birinshi paragrafında Web-dizayn teoriyası haqqında so'z ju'ritiledi. Bizge belgili veb sayttın' tiyqarg'ı programmalıq kodı bul HTML teglerinen turadı. Ekinshi paraqrafta HTML tildin' tiyqarg'ı terminleri ha'm anıqlamaları keltiriledi. U'shinshi paraqraftan baslap paydalanıwshılar ushın HTML tilinde saytlardıń tiyqarg'ı xu'jjetlerde tekstti jazıy, grafika kirgiziǵ xa'm giperssılkalardı do'retiǵ, dizimlerdi formatlanıwı, kestelerdi du'ziw ushın arnalǵ'an HTML elementleri ham olardıń attributları menen islewge ameliy mısallar menen tusindiriledi.

Ekinshi bap veb saytlardı redaktorlawǵa arnalǵ'an Macromedia DreamWeaver programmaları haqqında so'z etiledi. Hər bir paydalanıwshı o'zinin' Web-betligin jaratıw ushın o'zine mas bolǵ'an programmalıq təminleniwlerdi tan'lap alıwı zəru'r.

Bul programmalıq tәminleniwler arnawlı html redaktorlar bolg'an MS Front Page, Macromedia DreamWeaver, Allaire Home Site, Ist Page 2000 hәм.t.b. programmaları bolıwı mu'mkin, yaki tikkeley Html teglar jәrdeminde Web –betlerin jaratıw ushın әpiwayı tekstli redaktorlar (Bloknot, WordPad) dan paydalanıwı mu'mkin.

Tekstli redaktorların u'lken emes bolg'an betler ushın paydalanıwg'a boladı, sebebi olardıń ko'p kemshilikleri bar, mısalı ushın: proektler qollap - quwatlanbaydı, teksttin' «podsvetkası» joq, hәм.t.b. Demek, bul redaktorlar menen tek g'ana HTML tilin jaqsı men'gergen qәnigeler islesiwı mu'mkin. Bul jerde Web – hu'jjetlerin jaratıw izbe – izligi, HTML tili, sonday – aq vizual Macromedia DreamWeaver HTML redaktoru haqqında so'z etiledi. Macromedia DreamWeaver de Web – betlerin vizual kompanovkalaw ushın da HTML kodları menen islesiw ushın da kerek bolg'an shәrayatlar jaratılǵ'an. DreamWeaver intuitsiyalıq interfeysi sonday dәrejede әpiwayı, qızıǵ'ıwshı dizaynerler de, professionallar da Web saytların jaratıwı mu'mkin. DreamWeaver din' o'zinde Macromedia Flash formatındag'ı animatsiyalardı jaratıwg'a, Microsoft Office berilgenlerin paydalanıwg'a, rollover - grafikasın, Fireworks menyu hәм knopkaların an'sat importlawg'a boladı. Macromedia kompaniyası Web - saytlar ushın programmalardı islep shıǵ'arıw boyınsha lider bolıp esaplanadı. Usı programmalıq tәminleniwdin' keyingi versiyaların islep shıǵ'ıw nәtiyjesinde onı joqarı dәrejede jetilistiriwge eristi. Mısalı ushın DreamWeaver 3-4-5-6-7-8-9 versiyaları islep shıǵ'arılǵ'an hәм bular ele onın' shegi emes. Jәne de hәр bir shıǵ'arılǵ'an taza versiyasına bir, eki emes, al onlag'an jan'a funksiionallıq mu'mkinshilikler menen bayıtıp barılǵ'an. Ko'plegen Web - sayt islep shıǵ'arıwshıları DreamWeaver en' qolaylı HTML redaktoru dep esaplaydı, sebebi bul redaktor Web – hu'jjetler jaratıwdı jan'a baslap atıǵ'an Web – dizaynerlerge de, tәjiriybeli programmistlerge de qolaylı bolıp tabıladı.

Pitkeriw kaniygelik jumistin ushinshi babı studentlerge Online veb saytlar jaratıw quralları haqqında bolıp jumıstın' tiyqarın quraydı. Ha'zirgi zamanda qa'niyge bolmag'an paydalanıwshılar veb saytlar jaratıw ko'plegen qıyınshılıqlar tuwdıradi.

Sunday-aq ol veb sayt jaratıw Macromedia DreamWeaver sıyaqlı qurallardı u'yreniwgede bir qansha waqtı ketedi. Sonin ushın veb saytlardı zamanago'y texnologiyalar ha'm dizaynlar menen qurallang'an tayın instrumental programmalarından onlayn tu'rde jaratqan qolaylı bolıp tabıladı. Bunday veb saytlardı jaratıw ushın arnalg'an veb programmalıq tamiynat kontentni (mag'lıwmatlardı) basqarıw sistemaları (CMS – Content Management System) bolıp tabıladı.

Bul sistemanın' tiykarg'ı jetiskenligi dinamik betlerdi an'sat jaratıy xa'm olardı tu'rli turdegi informatsiyalar menen toltırıy mu'mkinshiligin beredi. Tiykarinan bul sistema quramalı bolıp, ol o'z ishine xabarlardı tarqatıy xizmeti (RSS), forumlar xa'm internet magazinlerdi aladı. Sonın' menen birge olardı o'zgeritiy de an'sat bolıp esaplanadı.

Ha'zirgi yaqıtta CMS tiykarında qurılğ'an Drupal, PHP-Nuke, WebDirector, Joomla, NetCat, Slaed, Microsoft CMS, WordPress, PHPShop siyaqlı bir qansha sistemalar jaratılğ'an. PKJ nın u'shinshi babında sol CMS tiykarında kurılğ'an sistemalar arqalı veb saytlar jaratıy ushın olardı ornatiy xa'm olar menen isley konstruktsiyaları keltiriledi.

Karalıp atırg'an jumısta studenlerge veb saytlardı jaratıy ushın programmalıq qurallardan paydalaniy jolları ayıladı xa'm ameliy jaqtan islep ko'rsetiledi. Bul jumıstan qa'legen tu'rdegi xa'm veb programmalastırıydan ka'niyge bolmag'an paydalaniyshılar jeke saytlardı jaratıyda kollaniy mu'mkinshiliklerine iye boladı.

1 BAB. Web texnologiya xam HTML tiykarları.

1§. Web-dizayn teoriyası

Internet - bul du'nya ju'zlik en' u'lken kompyuter tarmag'ı bolıp esaplanadı. 2003 - jıllardıń o'zinde - aq Internet tarmag'ının' paydalanıwshılarının' sanı 50 den aslam mámleketlerde 150 mln. edi. Házirgi waqıtta bul tsifrlar anag'urım ko'beydi. WWW te tiykarınan Internet arqalı islewge boladı. Lekin WWW hám Internet bir nərse degen emes. WWW ti jumıstı mazmun mag'anasında yamasa bul qandayda abstrakt bilim du'nyası dep tu'sinsen', al internette bolsa global tarmaqtın' ko'p sanlı kabelleri hám kompyuterlerden turatug'ın sırtqı qabıg'ı dep tu'siniwge boladı.

World Wide Web degenimizdin' o'zi ne? YAmasa əpiwayı til menen aytqanda WWW, the Web, 3W degenimiz ne? WWW - bul gipertekstke tiykarlang'an, bo'listirilgen informatsiyalıq multimediya sisteması. Usı anıqlamanı tərtipke salıp qarap ko'reyik.

Bo'listirilgen informatsiyalıq sistema:

Informatsiya ju'də ko'p mug'dardag'ı WWW serverlerde (servers) saqlanadı. Basqasha aytqanda Internetke jalg'ang'an, arnawlı programmlar menen təmiyinlengen kompterlerde saqlanadı. Usı tarmaqtan paydalanıw mu'mkinshiligi bar paydalanıwshılar informatsiyanı WWW – hu'jjetlerinin' klient - programmları, ko'riw programmları arqalı aladı. Bul jag'dayda ko'riw programması kompyuter tarmag'ı boyınsha kerekli bolg'an xu'jjetleri bar fayllar saqlanatug'ın serverge talapnama jiberedi. Server ko'riw programması talap etken fayldı jiberedi, yamasa bul talapnama hər qıylı sebeplerge baylanıslı qanaatlandırılmaytug'ın bolsa bul haqqında da xabarlaw jiberiledi.

Klient - serverlerdin' h reket etiw belgili bir qag'ıydalar boyınsha, basqasha aytqanda protokollar boyınsha iske asadı. WWW tin' qabıl etken protokolı Hyper Text Transfer Protokol qısqasha **HTTP** dep ataladı.

Multimediya:

Informatsiya tek g'ana tekstti emes, al eki, u'sh o'lsheмли grafikanı, video h m dawıslardı o'z ishine qamtıydı.

Gipertekst:

WWW tegi informatsiya q legen ishki, sol serverdin' o'zindegi, yamasa basqa serverde saqlanıp turg'an hu'jjetlerge ssılka bere alatug'ın tu'rdegi hu'jjet. Bunday ssılkalar **giperssılka** yamasa **giperbaylanıs** dep ataladı. Bul ssılkalar brouzer aynasında tekstte yamasa grafikada qandayda bir belgi menen ayrılıp turadı (mısalı ushın basqa bir ren'de yamasa astı sızılğ'an bolıp). Giperssılkalardan paydalanıwshı tuwrıdan – tuwrı hu'jjetin' bir bo'leginen ekinshi bo'legine, yamasa bir hu'jjetten ekinshi hu'jjetke o'te aladı. Kerek bolsa brouzer avtomat tu'rde berilgen ssılka boyınsha belgili server arqalı kerekli hu'jjetti talap etedi. Informatsıyanı gipertekst tu'rinde ko'riw Microsoft Windows sistemasının' h r qıylı versiyalarınan' paydalanıwshılarına jaqsı tanıs. Windows sistemasında j rdem beriw sisteması (Help) da usı printsipte islegen.

Solay etip Web - betleri Internettin' h r qıylı resurslarına iye stillengen h m formatlasqan tekst, grafika h m giperbaylanıslarg'a iye bolıwı mu'mkin. Usı mu'mkinshiliklerdin' barlıg'ın iske asırıy ushın Hyper Text Markup Language (HTML) arnawlı tili islep shıg'arıldı. HTML da jazılğ'an hu'jjetler tekst(text), grafik(graphics), dawıs(sound), su'wret(image) h m belgilew jalawshalarına iye obektlerden ibarat bolıwı mu'mkin. Belgilew jalawshaları - bul ko'riw programmasının' instruktsiyası bolıp esaplanatug'ın belgili gezektegi simvollar. Usı instruktsiyalarg'a s ykes programma tekstti ekrang'a shıg'arıp beredi, og'an bo'lek grafikalıq fayllarda saqlang'an su'wretlerdi qosadı h m basqa xu'jjetler yamasa Internet resursları menen giperbaylanıstı jaratadı. Solay etip, HTML WWW-hu'jjetinin' tu'rine tek g'ana ol ko'riw programması bolgan brouzer menen interpretatsiya bolg'anda g'ana iske tu'sedi.

Web betlerin jaratıw. Web betlerine qoyılatug'ın talaplar

Web katalog - bul Web betlerdi hər qıylı temaları boyınsha toparlarg'a ajratıwshı Web uzel. Mısalı, Yahoo Web katalogı (www.yahoo.com): Arts&Humanities (sotsial xam gumanitarlık temadagı), Business and Economy (biznes h m ekonomika), Computers and Internet (kompyuterler h m internet), Education (bilimlendiriw) h m.t.b.dan ibarat. Sonday-aq bul jerdegi h r bir giper bag'ıtlar (Web betliklerdin o'z-ara baylanıslı) ishindegi informatsiyalardı u'leslik toparlarg'a ajratıw mu'mkin.

Web - betlerin bul tarmaqta ko'riw ushin arnawlı tu'rdegi formatlang'an tekstli fayllar, al Web uzel bul betlerdi o'z-ara baylanıstırıwshı jıynaq. Web uzelge jalg'ang'anda birinshi ko'rinetug'ın betlik **HomePage** dep ataladı. Betlikler o'z - ara giper baylanıslar arqalı baylanısqan. Giper bag'ıt yag'nıy bir so'zdi yaki obektti basıw arqalı ekinshi bir betlerge o'tiwi. Demek Web uzel jaratıw waqtında giper bag'ıtlardı ayqın ko'rinetug'ın h m tu'sinikli etip jaylastırıw bir qansha  hmiyetli.

Web - betlerdi jaratıwdı baslawda en' d slep Web - betlik qanday tiptegi mag'lıwmatlar menen tolıqtırılatus'ınlğı'ın anıqlaw kerek.

Mısalı to'mendegi komponentler qatnasıwı mumkin:

- ☐ Tekst;
- ☐ Suwretleniwler;
- ☐ Animatsiyalıq grafikler;
- ☐ Audiofayllar;
- ☐ Videofayllar.

Lekin bul komponentlerdin' barlıg'ın qollana beriw Web - betlerin bir qansha quramalastradı.  meliy tu'rde alıp qarag'anımızda, ko'pshilik betlikler tekstler h m su'wretleniwlerden ibarat.

Web - master jan'a proekt jaratıwda programmalıq t minleniwge qoyılatus'ın talaplar to'mendegishe:

- HTML kodların qayta islewshi tekstli redaktorlar (Bloknot, WordPad, GoldenPen);
- Arnawlı programmalar FrontPage98 yaki 2000, HomeSite, Macromedia Dreamweaver h m.t.b.;
- Vektorlı h m rastrlı grafikalıq redaktorlar (SorelDraw, AdobePhotoShop);

- Brouzer Internet Explorer, Netscape Navigator, Opera;
- Redaktor GIF animatsii (Ulead GifAnimator);

Web - betlikler grafikalıq komponentlerin tiykarg'ı 3 kategoriyag'a ajratıw mu'mkin.

1. Qosımsha tekst h m fotografiyalarg'a iye illyustrativ grafika
2. Tu'sindiriw ushın qollanilatug'ın sızılma, sxema, su'wret h m basqarıw elementleri;
3. Dekorativ grafika Web - betin bezew ushın qollanilatug'ın elementler (fonlıq su'wretler, bo'leklerge ajratıwshı sızıqlar, fayldın' grafikalıq baslamaları h m.t.b.)

Internette Web - betlerin jaratıw 2 basqısthan ibarat. Materiallardı tayarlaw h m usı materiallarg'a ashıq dostuplar jaratıw. Materiallar tayarlaw HTML tilinde jazılǵ'an Web - betlerine mag'lıwmatlardı jazıw. Al ashıq dostuplar degende, WWW tarmag'ında server xızmetin atqarıw tu'siniledi.

Web - dizaynına tiyisli ko'p g'ana derekler Web - betleri boyınsha usı mug'dardag'ı ko'p g'ana qag'ıyda h m ken'eslerdi usınadı. Biz usı ko'p qag'ıyda h m ken'eslerdin' tek g'ana tiykarg'ı, kereklilerine g'ana toqtap o'temiz. Bull grafikanı, ren'lerdi, bettin' h reketleniw tezligi h m sayt boyınsha texnologiyalar, man'ızı, navigatsiyalar.

Web - betligin jaratıw barısında to'mendegilerdi este saqlaw kerek:

- ❖ menyudin' 5-7 punktleri - bul menyuge tiyisli informatsiyanı jaqsı o'zlestiriwdin' shegi degen so'z;
- ❖ bir betke tiyisli bolǵ'an grafikanın' optimal ko'lemi 30-40 bayt;
- ❖ birinshi bettin' dizaynı basqalarınan az da bolsa ajratılıp turıwı kerek;
- ❖ h reketleniwshi qatarlardı paydalanbaw, yamasa az mug'darda paydalanıw, sebebi ol ko'zge zıyan etedi;
- ❖ web-betlerinde tek g'ana JPG, JPEG h m GIF formatları paydalanıladı;
- ❖ serverdin' ortalarındag'ı paydalanıwshı sizin' sayttın' yamasa bettin' q legen jerine tu'se alıwı;
- ❖ u'lken ko'lemdegi informatsiyanı bo'lip taslaw;
- ❖ betti m mleketlik tilde yaki ingliz tilinde jaratıw;
- ❖ ekrannın' gorizontal prokrutkasınan azat bolıw;
- ❖ ssılkanın' ren'i bettin' fonı menen s ykes kelmewi;

- ❖ qanday brouzer, platforma yamasa ekrannan paydalanıwınan g'arezsiz betlerdi jaratıw;
- ❖ saytın'ızdın' birinshi betinde saytın'ız haqqında qısqasha informatsiyanın' bolıwı;
- ❖ ko'p g'ana paydalanıwshılar internet boylap sayaxat etiw ushın o'z brouzerlerindegi grafika ko'riw funktsiyaların waqıtsha o'shirip qoyıwına baylanıslı saytın'ızda grafikan'ız tek jördemshi rolin atqarıwı (do'retiwshilikshilik мәdeniyatı hәм sog'an usag'an tematikalardan basqa jag'daylarda);
- ❖ saytın'ızdag'ı tekstte bas hәriplerden paydalanbaw;
- ❖ mu'mkinshiligi bolg'anınsha sayttı jaratıwda freymlerden paydalanbaw;
- ❖ sayttın' hәр bir betinin' razmeri, grafikasın qosıp esaplag'anda da 80-100 kilobayttan aspawı;

Web – betlerin jaratıw quralları

HTML-tili Web-betleri qәlegen formatta bolıwı mu'mkin, biraq standart format dep Hyper Text Markup Language qabıl etilgen. Bul til o'z ishine ko'rinishlerdi, su'wretlerdi, dawıstı, animatsiyanı, videokliplerdi, basqa hu'jjetler menen baylanısatug'ın giperssilkanı qamtıytug'ın til bolıp tabıladı.

HTML tilinin' jördeminde Web - betlerin әpiwayı bloknotta yamasa Word ta jaratıwg'a boladı. Biraq tekst redaktorların qәniygeler yamasa HTML tilin jaqsı men'gergenler paydalang'anı orınlı. Sonday-aq Web – betlerdi HTML di bilmey-aq islewge boladı, sebebi HTML hәр qıylı arnawlı redaktorlar hәм konvertorlar arqalı jaratılıwı mu'mkin. Tikkeley HTML din' o'zinde jazıw qıyın emes. Ko'p jag'daylarda HTML redaktorları yamasa konvertorlarının' mu'mkinshilikleri sheklengen, qәteliklerge iye yamasa HTML kodı jaqsı emes, hәр qıylı platformalarda isley bermeydi.

Tilde barlıg'ı “<” hәм “>” tu'rindegi skobkalardag'ı komandalar, teglar jördeminde iske asadı. Mısalı ushın `<title> entsiklopediya WEB 2000 </title>`.

HTML tilinin' bir neshe variantı bar hәм ol ele de rawajlanbaqta. HTML di u'yrene otırıp biz ko'p sanlı Web brouzerleri ko're alatug'ın Web- betlerin do'rete alamız. Bul degenimiz basqa metodlardı paydalanıwg'a bolmaydı degen emes, mısalı ken' mu'mkinshiliklerge iye Netscape Navigator, Internet Explorer yamasa basqa programmalar.

HTML de jumıs islew-bul standartlasqan tilde hu'jjetlerdi jaratıwdın' ayırıqshalıqların u'yreniw. HTML World Wide Web Consortium tärepinen ratifikatsiyalandı. Ol ken'nen taralg'an bir neshe brouzerler tärepinen ken'nen quwatlanadı hém Web ke qatnası bar programmalıq tēmiyinleniwdin' tiykarı bolıp qalıwı mu'mkin.

2§. HTML tildin' tiykarg'ı terminleri ha'm anıqlamaları

-TEG <(ashıwshı) ha'm> (jabıwshı) mu'yeshlik qawsırmalarınan turatug'ın simvolıq konstruktsiya bolıp tabıladı. Bul qawsırmalardıń ortasında ayqın simvol yamasa simvollar qatarı jaylasadı. Al sol ayqın simvol yamasa simvollar qatarı brauzerge hu'jjetti sa'wlelendiriwge tapsırma beredi.

Mısalı <P> tegi brauzerge kelesi tekstti jan'a abzatstan baslawg'a ha'm usı abzats aldında bos bir qatardı taslap ketiwdi tapsıradı. Solay etip tegler WEB brauzeri ta'repinen informatsiyanın' qalay sa'wlelenetug'ınlig'ın anıqlaydı. Teglerdin' ko'pshiligi juptan keledi. Belgilenetug'ın informatsiya ashıwshı ha'm jabıwshı tegler arasına jazıladı. Jabıwshı teg ashıwshı tegten / belgisi menen ayrılardı (mısalı <P> ashıwshı teg, al </P> jabıwshı teg). Mu'yeshlik qawsırma ishindegi simvollar kishi ha'ripler menen de, u'lken ha'ripler menen de jazıla beredi. Sebebi brauzerler teglerdin' atları terilgen registrdi esapqa almaydı (brauzerler ushın u'lken ha'ripler menen kishi ha'ripler birdey).

ELEMENT–ashıwshı ha'm jabıwshı teglerden turatug'ın konteyner. Olardıń mu'yeshlik kawsırmaları arasında elementtin' ataması simvol yamasa simvollar katarı tu'rinde jaylasadı, teglerdin' ortasında bolsa brauzer menen sa'wleleniliwi kerek bolg'an hu'jjettin' fragmenti ornalastırılardı.

Tek ashıwshı ha'm jabıwshı teglerden turatug'ın elementler de bar. Mısalı qatardı o'zgertiwshı teg
. Bazı bir elementler jabıwshı teglerdi paydalanıwdı talap etpeıydi. Mısalı abzats tegi <P>, gorizontallıq sıziq tegi <HR> ha'm basqalar.

ATRIBUT dep elementtin' ashıwshı tegi ishindegi so'z. Bul so'z elementtin' ashıwshı ha'm jabıwshı tegleri arasındag'ı hu'jjettin' fragmentine anaw yamasa mınaw qa'siyetti beredi.

Elementtin' ashıwshı teginde bir neshe atributtın' bolıwı mu'mkin. Bul atributlar bir birinen bos orın arqalı ayrılardı. Atributtın' ataması menen ma'nisin u'lken ha'ripler menen jazıw usınıladı. Atributtın' ma'nisi tırnaqsha belgisi ishine alınadı. Mısalı <P ALIGN=»CENTER»>. Bul jerdegi ALIGN ten'lestiriw atributının' ma'nisi «CENTER» abzats tekstin orayg'a ten'lestiriwdi beredi. Atributtın' san ma'nisleri tırnaqshasız jazılardı.

HTML hu'jjetinin' «Bloknot» tekstlik redaktorındag'ı qurılısı 2-b su'wrette keltirilgen.

HTML standartlarına sa'ykes hu'jjet **HTML, HEAD, TITLE, BODY** elementlerin o'z ishine alıwı kerek ha'm to'mendegidey tu'rge iye boladı:

<HTML>

<HEAD>

<TITLE>Brauzerdin' ekranında ko'rinbeytug'ın hu'jjetin' ataması</TITLE>

... HEAD elementine kirgiziletug'ın basqa elementler</HEAD>

<BODY>

...Hu'jjettin' mazmunı

</BODY>

</HTML>

Teksttin' tegleri tekstlik informatsiya yamasa grafikanın' ekranda qanday bolıp sa'wlelenetug'ınlıg'ın anıqlaydı.

HTML hu'jjettegi HEAD bo'limi. Hu'jjettin' HEAD bo'limi hu'jjettin' atamasın anıqlaydı ha'm usı hu'jjetti interpretatsiya kılıwshı programma ushın za'ru'rli bolg'an informatsiyanı beredi. Bul bo'lim <HEAD> tegi menen ashıladı ha'm </HEAD> tegi menen jabıladı. Bul tegler arasında to'mendegi elementler ıqtıyarlı halda jaylasa aladı:

TITLE

TITLE elementi hu'jjettin' atamasın anıqlaydı ha'm hu'jjettin' HEAD bo'limindegi birden bir qatnasıwı sha'rtli element bolıp tabıladı. Hu'jjettin' tekstinde ataması brauzer ta'repinen sa'wlelendirilmeydi. Bul atama brauzerdin' aynasının' atama qatarında ko'rinip turadı. TITLE elementinde jazılg'an jazıwları formatlaw ushın belgilew elementlerin paydalanıwg'a bolmaydı. TITLE elementinin' HTML simvollarında jazılıw ta'rtibi:

<TITLE> HTML boyınsha oqıw quralının' I babı</TITLE>

BASE

BASE elementi HREF atributının' ja'rdeminde hu'jjettin' tolıq bazalıq URL adresi ushın xızmet etedi. Bul element brauzerge fayldı qay jerden izlew kerekligin ko'rsetedi. Mısal:

<BASE HREF=}HTTP://WWW.ACME.COM/INTRO.HTML}>

LINK

LINK elementi usı element bar hu'jjet penen basqa hu'jjet arasındag'ı baylanıstı ko'rsetedi. Bul element hu'jjetler arasındag'ı qatnastı anıqlaytug'ın hu'jjetin' URLadresinen ha'm atributlardan turadı. Hu'jjetin' **HEAD** bo'limi qa'legen sandag'ı LINK elementlerine iye bolıwı mu'mkin. LINK elementinin' qollanılıwı:

HREF

Basqa hu'jjetin' URL adresin ko'rsetedi

REL

Tayarlalıp atırılğ'an hu'jjet ha'm basqa hu'jjet arasındag'ı qatnastı ko'rsetedi

REV

Basqa hu'jjet penen usı hu'jjet arasındag'ı qatnastı anıqlaydı (REL ge kerı qatnas)

TYPE

Stillerdin' biriktirilgen kestesinin' tipin ko'rsetedi.

LINK elementlerine mısallar:

```
<LINK REL=CONTENTS HREF=}DOC3.HTML">
```

```
<LINK REL=PREVIOUS HREF=}DOC7.HTML">
```

META

META elementi izlew mashinaları ta'repinen paydalanıwshı tirek (klyuchevoy) so'zlerdi ko'rsetiw ushın xızmet etedi. Bul ushin elementte NAME atributının' ma'nisi retinde anıqlanıwshı qa'siyettin' ataması ko'rsetiledi. Al CONTENT atributının' ja'rdeminde berilgen qa'siyettin' ma'nisi ko'rsetiledi. Mısal:

```
<META NAME="AUTHOR" CONTENT="MARIYA">
```

META elementinin' atributlarının' qollanılıwı:

HTTP-E1UIV

Element ushın qa'siyetti anıqlaydı

NAME

Elementti qosımsha ta'riplew ushın atama

CONTENT

Qa'siyet ushın beriletug'ın ma'nisti anıqlaydı.

HTML hu'jjetin' BODY bo'limi

BODY bo'limi hu'jjettin' denesin quraydi, yag'niy onin' mazmunli bo'limin quraydi ha'm NTML tilinin' **BODY** elementi bolip esaplanadi. Bul bo'lim <BODY> tegi menen baslanip, </BODY> tegi menen juwmaqlanadi. Bul tegler arasında HTML tilinin' elementlerinin' u'lken jıynag'ı jaylastırıladi. Al usı jıynaq bolsa brauzer ekranındag'ı barlıq ma'nislerdi sa'wlendiredi. BODY elementinin' atributları **BACKGROUND, BGCOLOR, TEXT, LINK, VLINK HA'M ALINK** fonlıq qaytalanatug'ın su'wretlerdi ({oboylar}), fonnın' ren'in, tekst penen giperssılkalardın' ren'lerin anıqlaydı. Bul atributlardın' qollanılıwı haqqında tolıg'ıraq keyingi baplarda ayıladi. Sonın' menen birge usı atributlardın' hesh birewinin' de qollanılıwı sha'rt emes.

BODY elementine kirgizilgen elementlerdin' ko'pshiligi to'mendegi eki topardın' birewine kiredi:

- Bloktın' qa'ddi elementleri
- Teksttin' qa'ddi elementleri

Bul toparlardın' bir birinen ayırması mınadan ibarat: bloktın' qa'ddi elementleri teksttin' qa'ddi elementlerin de, bloktın' qa'ddi elementlerinde o'z ishine ala aladı [H1-Hy (bas tema) ha'm ADDRESS (bettin' avtorının' adresi) ten basqa elementlerdin' barlıg'ın]. Al teksttin' qa'ddi elementleri bolsa o'z ishine tek sol qa'ddidegi elementlerdi g'ana ala aladı. Teksttin' qa'ddi elementlerinin' tiykarg'ıları B, I, U, S, SUP, SUB, FONT, EM, STRONG, SAMP (ayırıp ko'rsetiw elementleri), IMG (su'wret), A (giperssılkalalar), BR (qatardı o'zgertiw) ha'm basqalar. Basqaları bolsa kelesi baplarda qarap shıg'ıladi.

3§. HTML xujjetindegi tekstti jazıu.

Teksttin' ma'nisi boyınsha bir birine sa'ykes keliwshi toparların formatlaw

Ulıwmalıq mazmung'a iye hu'jjettin' iri qurılısların ta'riplew ushın HTML tilinin' to'mendegidey bloklarının' qa'ddi elementleri qollanıladı:

- H1-Hy (bas tema)
- P (abzats)
- HR (gorizont bag'ıtındag'ı sızıq)
- DIV (hu'jjetti ayırım bloklarg'a bo'liw)
- CENTER (tekstti yamasa obektti ten'lestiriw)
- BLOCKQUOTE (tsitatalardı belgilew)
- ADDRESS (bettin' avtorının' adresi)
- UL, OL, DL (dizimler)
- TABLE (kesteler)
- PRE (aldın ala formatlaw)
- FRAMESET (freymler)
- FORM (formalar)

Bloklar qa'ddinin' to'mendegidey a'piwayı elementlerin qarap o'temiz:

H1-Hy (bas temalar)

H1, H2, H3, H4, H5, H6 ha'm Hy elementleri hu'jjette bas temalardı belgilew ushın qollanıladı. Baslang'ısh ha'm aqırğ'ı tegler barlıq waqıtta da ko'rsetiledi. N1 elementi menen belgilengen bas temalardı N2 elementi menen belgilengen bas temag'a qarag'anda joqarıraq qa'ddige iye. Bunday elementler N6 g'a shekem jetedi. Bul elementler qollanılğ'anda bas temag'a shekem ha'm onnan keyin bos qatar qaldırıladı. Bas temanı teksttin' maydanına salıstırğ'anda ten'lestiriw (ornalastırıw) **ALIGN** atributı qollanılıp, ol «**CENTER**» (orayg'a jaylastırıw, ten'lestiriw), «**LEFT**» (shep ta'reptegi shetke ten'lestiriw) yamasa «**RIGHT**» (on' ta'reptegi shetke ten'lestiriw) ma'nislerin qabıl ete aladı. Eger bul atributlar keltirilmese bas tema shep ta'reptegi shetke ten'lestiriledi.

Mısal:

...abzatstın' tekstinin' aqırı. <H1 ALIGN=«CENTER»>Ten'lestirilgen (oraylastırılğ'an) bas

tema </H1> Kelesi abzatstın' bası...abzatstın' tekstinin' aqırı

Orayg'a alıp kelingen (tsentrirovannıy) bas tema

<HTML>

<H1 ALIGN=}CENTER">BAS TEMA</H1>

<H2 ALIGN=}CENTER">BAS TEMA</H2>

<He ALIGN=}CENTER">BAS TEMA</He>

<Hr ALIGN=}CENTER">BAS TEMA</Hr>

<Ht ALIGN=}CENTER">BAS TEMA</Ht>

<Hy ALIGN=}CENTER">BAS TEMA</Hy>

</HTML>

P (abzats)

Paragraflardı (abzatslardı) belgileytug'in usı element ushın ashıwshı tegti ko'rsetiw sha'rt, al jabıwshı tegti qaldırıp ketiwge de boladı.

<P> jan'a abzats tegi brauzerge tekstti bos qatar arqalı eki fragmentke bo'liwdi tapsıradı.

ALIGN=«RIGHT» atributına iye jan'a abzatstın' <P> tegi brauzerge tekstti bettin' on' shetine formatlawdı tapsıradı.

ALIGN=«CENTER» atributına iye jan'a abzatstın' <P> tegi brauzerge tekstti bettin' orayına formatlawdı tapsıradı.

ALIGN=«JUSTIFY» atributına iye jan'a abzatstın' <P> tegi brauzerge tekstti bettin' shep ta'repine formatlawdı tapsıradı.

Eger brauzerge formatlaw haqqında hesh qanday tapsırma berilmese tekst bettin' shep ta'repinen formatlanadı (**ALIGN=«LEFT»**).

Mısal:
Ernazar
Asqar
Beknazar
Mirzanazar

Brauzer ta'repinen bul bılayınsha sa'wlelenedi:

Ernazar

Asqar

Beknazar

Mirzanazar

HR (gorizont bag'itindag'ı sızıq)

Gorizont bag'itindag'ı sızıq elementi <HR> hu'jjettin' qaysı bo'liminin' semantikalıq jaqtan tamamlang'anlıg'ın biliwge ha'm betti bo'limlerge bo'liwge mu'mkinshilik beredi. Jabıwshı tegke iye emes.

Atributı **width=90%** bolg'an (yamasa basqa da protsentlerdegi) <HR> gorizont bag'itindag'ı teg brauzerge ekrannın' sonda qatnasındag'ı sızıqtı sızıwg'a tapsırma beredi (mısalı <hr width=90%>). Bul atributtın' piksellerdegi ma'nisi berilgende brauzer berilgen uzınlıqtı sızıqtı sızadı. Eger shep ta'repke, orayg'a yamasa on' ta'repke jılastırıw (ornalastırıw) haqqında ayılmasa sızıq ekrannın' ortasına jaylastırıladı.

align atributının' ja'rdeminde width atributın menen birgelikte gorizont bag'itindag'ı sızıqtın' shep, on' ta'repke yamasa orayg'a jaylastırılıw haqqında brauzerge komanda beriledi.

Gorizont bag'itindag'ı sızıqtın' qalın'lıg'ı **size** atributı ja'rdeminde beriledi (1 den 160 pikselge shekem). Mısal:

<HR width=90% size=0>

<HR width=90% size=20>

Sızıqlardıń tutas ren'ge boyalıwı ushın san ma'nisine iye emes **noshade** atributı qollanıladı. Mısal:

<HR width=90% size=0 noshade>

<HR width=90% size=60 noshade>

<HR width=90% noshade>

Solor atributı sızıqtın' ren'in beredi. Mısal:

<HR noshade color="red" width=60%>

DIV (hu'jjetti ayırım bloklarg'a bo'liw)

Div elementi ushın ashıwshı ha'm jabıwshı teglerdi ko'rsetiw sha'rt. **Align** atributı bolsa Div elementinin' tegleri menen sheklengen oblasttag'ı ten'lestiriwlerdi beredi. Bunın' ushın ashıwshı ha'm jabıwshı teglerdi beriw sha'rt. **Align** atributı **DIV** elementinin' tegleri

menen sheklengen bloklardıń ishindegi ten'lestiriwlerdi beredi. Ol «**center**» (ortag'a ornalasırıw), «**left**» (shep ta'repke qısıp ornalasırıw) yamasa «**right**» (on' ta'repke qısıp ornalasırıw) ma'nislerine iye. Ayırıp ko'rsetilgen bloktın' aldında ha'm aqırında bos qatar qaldırılmaıdı. Mısal:DIV elementine shekemgi tekst <DIV align=»center»>...Teksttin' ayırıp ko'rsetilgen blogı...</DIV> DIV elementindegi tekstten keyingi tekst

Brauzer mınaday jazıwları beredi:

DIV elementine shekemgi tekst

...Teksttin' ayırıp ko'rsetilgen blogı...

DIV elementindegi tekstten keyingi tekst

CENTER (tekstti yaki obektti ten'lestiriw)

Bul element ushın ashıwshı ha'm jabıwshı teglerdi ko'rsetiw sha'rt. Usı tegler arasındag'ı fragmentleniwshı hu'jjet tekstin orayg'a jaylastırıw ushın paydalanıladı. DIV elementin paydalanıw variantın align=»center» atributı menen almastırıladı.

BLOCKQUOTE (tsitatalardı belgilew)

Element tiykarg'ı tekstte hu'jjetegi tsitatalardı ayırıp ko'rsetiw ushın qollanıladı. Jup tegler orın aladı. Belgilengen tekst brauzer menen sa'wlelendirilgende tiykarg'ı tekstten bos qatarlar menen ayrılıp turadı ha'm on' ta'repke qaray jılastırılǵ'an boladı.

ADDRESS (bettin' avtorının' adresi)

Adres avtor menen baylanıs du'ziw maqsetinde teksttin' aqırında jaylastırıladı. A'dette avtordin' elektron pochtasının' adresi keltiriledi ha'm adrestin' joqarısı menen to'meninde bos qatar qaldırılmaıdı. Bul jag'dayda ashıwshı ha'm jabıwshı teglerdin' qollanıwı sha'rt. Mısal:

ADDRESS elementine shekemgi tekst <ADDRESS> E-mail:
abdikamalovFrambler.ru</address> Adresten keyin jazılǵ'an tekst

Brauzer ekrang'a mınalardı sa'wlelendiredi:

ADDRESS elementine shekemgi tekst

E-mail:abdikamalovFrambler.ru

Adresten keyin jazılǵ'an tekst

4§. HTML hu'jjetine grafikanı kirgiziu xam giperssılkalar doretii

Gipertekstlik ssılkalar tu'sinigi

Qa'legen WEB hu'jjet basqa hu'jjetke, usı yaki basqa hu'jjetegi belgili bir oring'a ssılkağ'a iye bolıwı mu'mkin. ***Gipertekstlik ssılka dep tekstin' ayırıp ko'rsetilgen, belgili bir ren'ge iye resurstın' qanday da bir hu'jjetin ko'rsetetug'ın testin' fragmenti bolıp tabıladı.*** WEB bette adreslerge yamasa bettegi aykın bir oring'a ko'p sanlı ssılkalardıń bolıwı mu'mkin. Ssılka aktivlestirilgende giperssılkadag'ı adreske o'tiw orın aladı. HTML tilinde giperssılkalar **href** atributına iye ashıwshı tegtegi A elementinin' ja'rdeminde do'retilei. Bul element **ssılkanın' adresin** anıqlaydı. Ashıwshı ha'm jabıwshı tegler arasına giper ssılka bolıp tabılatug'ın tekst yamasa su'wret jaylasıp, mışkanın' shep ta'reptegi knopkası ja'rdeminde aktivlestiriledi.

Giperssılka elementinin' shablonı

Giperssılka elementinin' shablonı mına tu'rge iye boladı:
 ssılka adresine jiberetug'ın tekst
Internettegi ha'r bir hu'jjet (fayl) *Universal resurs ko'rsetetug'ın (uniform resource locator -URL)* adreske iye boladı. Sonlıqtan giperssılkanın' A elementinin' href atributı

ulıwma jag'daylarda mınaday shablong'a iye boladı:

href="URL"

yamasa

href="Protokol://Ssılka adresi "

Internet resurslarına kiriw sxemaları haqqında tu'sinik

Informatsiyalardıń tipine baylanıslı Internet resurslarına kiriw (jetiw) kiriwdin' (jetiwdin') ha'r qıylı protokolları yamasa jetiw sxemaları arqalı a'melge asırıladı. Jetiw sxeması berilgen ssılka menen jetiw kerek bolg'an serverdin' tipin anıqlaydı. Mısalı, WEBserverlerge kiriw http protokolı arqalı a'melge asadı.

Kiriwdin' to'mendegidey tiykarg'ı sxemaları bar:

- http – WWW ge kiriw,
- ftp – fayllardı alıp beriwshi (FTP) protokolı boyınsha arxiv fayllarg'a kiriw,
- file – lokallıq disktegi faylg'a kiriw,
- mailto – habardı elektronlıq pochta boyınsha jo'neltiw.

HTTP protokoli boyınsha Internettegi resurslarg'a ssılka

Internetin' WEB resursına kiriw kerek bolg'an jag'dayda ssılkanın' adresin beriwshi href atributı mınaday shablong'a iye boladı:

href="http://Sılka adresi"

Giperssılka elementi ushın shablon:

**mıshkanın' knopkasın basıw ushın tekst **

Mısal, zapis HTML simvollarında "Google" izlew sistemasına o'tiwdin' giperssılkası mınaday tu'rge iye: "Google"

Lokal disktegi fayllarg'a ssılkalalar

Eger ssılka lokal disktegi faylg'a bolsa href atributının' ma'nisi **file** so'zinen baslanıwı kerek, yag'nıy:

href="file://Disk atı:\faylg'a jol "

ili

href="file:///Disk atı:/faylg'a jol "

Siz islep atırg'an katalog paydalanılsa tek fayldın' atı ko'rsetiledi Mısal, su'wret1.gif; tekst3.html.:

href="Fayl atı.tip"

Eger usı papkag'a basqa bir papka kirgizilgen bolsa href atributının' shablonı mına tu'rge iye boladı:

href="Papka atı /Fayl atı.tip"

Tayarlalıp atırg'an hu'jjettin' belgili bir bo'limlerine ssılkalalar

Eger tayarlalıp atırg'an bettin' ishinde o'tiw kerek bolsa, bul betke tamg'alar (metki) yakorlar (yakorya) qoyıladı.

**so'z yamasa bo'limnin' ataması **

Tamg'a sıpatında latin ha'riplerinin' kısqasha jıynag'ın paydalanıw usınıladı. Sa'ykes shablon to'mendegidey tu'rge iye boladı:

**mıshkanın' shep knopkasın basıw ushın tekst **

Tayarlalıp atırg'an hu'jjettin' basqa betinin' belgili bir bo'limine ssılkalalar

Ko'p betten turatug'ın hu'jjetegi basqa bettin' belgili bir jerine o'tiw ushın za'ru'rli bolg'an shablon minaday tu'rge iye bolıwı kerek:

mishkanın' shep knopkasın basıw ushın tekst

Qa'legen WEB hu'jjetin' belgili bir betine ssılkalalar

Bunday jag'daydag'ı shablon mına tu'rge iye:

href="http://Adres/Fayl atı.html#Tamg'a"

Giperssilka elementinin' shablonı mına tu'rge iye boladı:

mishkanın' shep knopkasın basıw ushın tekst

Giperssilkanın' ko'rinip turg'an bo'liminin' ornına su'wretti paydalanıw

Ssilkanın' tekstinin' ornına qanday da bir su'wretin' berilgen bolıwı mu'mkin. Bunday jag'daydag'ı shablon mına tu'rge iye boladı:

** **

Eger su'wretin' faylı basqa direktoriyda turg'an bolsa **src** atributının' ma'nisi sol su'wretin' faylının' adresine ten' bolıwı kerek. Eger ren'i haqqında komanda berilmese brauzerler ssilka-su'wretti ko'k ren'li ramkag'a aladı. Giperssilka paydalanılsa, onın' ren'i o'zgeredi.

Ssilkanın' ren'in beriw

Ssilkanın' tekstinin' yamasa ssilka-su'wretin' ramkasının' ren'i BODY teginin' gipertekstlik ssılkalardıń ren'in basqaratug'ın atributları menen beriledi:
link="Ren'"betti ko'rgen paydalanıwshı ta'repinen paydalanılmag'an ssilkanın' ren'i.
vlink="Ren'"betti ko'rgen paydalanıwshı ta'repinen paydalanılǵ'an ssilkanın' ren'i.
Visited Link. alink="Ren'" aktivlestirilgen momenttegi ssilka ren'i (mıshtı basqan waqıttag'ı). Active Link.

WEB hu'jjetin' betleri arasındag'ı ssılkalalar

WEB betleri arasındag'ı ssılkalalar olardı birden bir hu'jjetke aylandıradı. Bul ssılkalalar betlerdi grafikalıq ashıwǵa mu'mkinshilik beredi. Ha'r bir betke a'dette keminde u'sh ssilka qoyıladı (tekst yamasa piktogramma): next, previous, home. Piktogrammalarda on'g'a, shepke bag'ıtlang'an strelka ha'm u'ydin' su'wreti beriledi. Usı ssılkalarg'a sa'ykes betler boyınsha ko'shiw a'melge asırıladı.

5§. HTML hu'jjetlerindeki strukturalık elementlerdi doretu

Dizimlerin' formatları

Teksttegi informatsiyalardıń fragmentlerin ayırıp ko'rsetiwshi dizimlerin' bir neshe formatları bar. Informatsiyalardıń atamaları (H1-H6) menen ADDRESS elementlerinen basqa teksttin' qa'ddi elementi ha'm bloktın' qa'ddi elementi dizimnin' punkti bolıp tabıladı. Basqa dizimler de dizimnin' punktleri bolıp tabıla aladı. Bul bapta HTML tilindegi dizimlerin' tipleri qarap shıg'ıladı.

UL (nomerlenbegen dizimler)

Nomerlenbegen dizimni do'retiw ushın **UL** elementi qollanıladı. Bul element ushın dizimge shekemgi ha'm onnan keyingi qatardı o'tkeriwshi ashıwshı ha'm jabıwshı teglerin' bolıwı sha'rt. Bul tegler dizimni basqa tekstten ayırıp turadı. Atamasın (bas temasın) yamasa dizimnin' atın belgilew (markirovkalaw) ushın til elementi **LH** (ingliz tilindegi **List Heading**) qollanıladı. Al ayırım elementti belgilew (markirovkalaw) ushın til elementi **LI** (ingliz tilindegi **List Item**) paydalanıladı.

Nomerlenbegen yamasa ta'rtipke tu'sirilmegen (ingliz tilindegi **Unordered Lists**) dizimler jazılǵanda mınaday tu'rge iye boladı:

```
<UL>
    <LH>Dizimni&#1axu; atı</LH>
    <LI>Dizimni&#1axu; birinshi punkti</LI>
    <LI> Dizimni&#1axu; ekinshi punkti</LI>
    ...
</UL>
```

Dizimnin' atı

- Dizimnin' birinshi punkti
- Dizimnin' ekinshi punkti

Dizim elementinin' markirovka (tamg'a) tipi **type** atributı menen anıqlanadı. Atributtın' ma'nisleri (yag'nıy markirovka simvolları) disk, do'n'gelek, kvadrat bolıp tabıladı:

```
<UL type = "disc|circle|square">
```

Barlıq dizim ushın.

<LI type = "**disc|circle|square**">

Tegine type atributı qosilg'an bul ha'm bunnan keyingi elementler.

Dizimdi ıqshamlı (kompaktlı) tu'rde jazıw ushın brauzer ta'repinen dizimnin' sa'wleleniwine ta'sir etpeytug'ın **compact** atributının' qollanılıwı mu'mkin.:

Kompakt dizim:

<UL compact>

<LH>Dizimniñ atı</LH>

Dizimniñ birinshi punkti

 Dizimniñ ekinshi punkti

...

Kompakt dizim:

Dizimnin' atı

- Dizimnin' birinshi punkti

- Dizimnin' ekinshi punkti

...

Dizimlerde misallar:

1. Standart tu'rdegi nomerlengen dizim

HTML tili simvollarındag'ı dizimnin' jazılıwı:

<OL type=A>

<LN>Protsessorlar modelleri:

Celeron 600 MHz

<LI type=1>Celeron 633 MHz

Celeron 900 MHz

Brauzer ta'repinen dizimnin' sa'wleleniwi:

Protsessorlar modelleri:

A. Celeron 600 MHz

2. Celeron 633 MHz

3. Celeron 900 MHz

Eger HTML tili simvollarındag'ı dizimnin' jazılıwı

```
<OL type=1 start=6>
```

```
    <LN>Protsessorlar modelleri:</LN>
```

```
    <LI>Celeron 600 MHz
```

```
    <LI type=1>Celeron 633 MHz
```

```
    <LI>Celeron 900 MHz
```

```
</OL>
```

tu'rinde bolsa brauzer ekranda mına jazıwları shıg'aradı:

Protsessorlar modelleri:

4. Celeron 600 MHz

o. Celeron 633 MHz

6. Celeron 900 MHz

Al eger HTML tili simvollarındag'ı dizimnin' jazılıwı

```
<OL type=1>
```

```
    <LH> Protsessorlar modelleri:</LH>
```

```
    <LI value=n>Celeron 600 MHz
```

```
    <LI >Celeron 633 MHz
```

```
    <LI>Celeron 900 MHz
```

```
</OL>
```

tu'rinde bolsa brauzer bul jazıwdı bılayınsha sa'wlelendiredi:

Protsessorlar modelleri:

4. Celeron 600 MHz

o. Celeron 633 MHz

6. Celeron 900 MHz

6§. Kestelerdi du'ziw ushın arnalg'an HTML elementleri

Kesteni du'ziw ushın **TABLE** elementi qollanıladı. Ashıwshı `<TABLE>` tegindegi **border** atributı qatarlar ha'm bag'analardı ayırıp turatug'ın kestenin' ramkasın ha'm tordı qo'rinetug'ın etedi. Kesteni du'zetetug'ın ashıwshı `<TABLE>` ha'm `</TABLE>` jabıwshı tegleri arasında to'mendegidey elementlerdin' jup tegleri jaylastırıladı:

1. CAPTION

<CAPTION> ha'm </CAPTION> tegleri menen belgilengen tekst kestenin' ataması tu'rinde sa'wlelendiriledi.

2. TR

<TR> ha'm </TR> tegleri kestenin' ha'r bir qatarın anıqlaydı.

3. TH

<TH> ha'm </TH> irirek yamasa juwanıraq etip ko'rsetiw ushın qatar yamasa bag'ananın' atamaların markirovkalaydı..

4. TD

<TD> ha'm </TD> teglerinin' jubı kestenin' ha'r bir yacheykasının' tekstlerin bir birinen ayırıp turadı.

HTML elementlerindeki kestenin' listingine misal

```
<TABLE border=3 bgcolor="gold">
<CAPTION> Komyuterdi&#1axu; ba&#1203;aları &#1203;a&#1139;&#1139;ında
ma2#1131;hwmat</CAPTION>
<TR>
  <TH>Protsessor</TH>
  <TH>OZU (Mb)</TH>
  <TH>Vinchester (Gb)</TH>
  <TH>TSena (sh.b.)</TH>
</TR>
<TR>
  <TD>Seleron</TD>
  <TD>32 </TD>
  <TD>o </TD>
  <TD>600</TD>
</TR>
<TR>
  <TD>Seleron</TD>
  <TD>6n</TD>
  <TD>o </TD>
  <TD>n20</TD>
</TR>
<TR>
  <TD>Pentium</TD>
  <TD>32 </TD>
  <TD>9 </TD>
  <TD>660</TD>
```

```

</TR>
<TR>
  <TD>Pentium</TD>
  <TD>66</TD>
  <TD>9 </TD>
  <TD>960</TD>
</TR>
</TABLE>

```

Joqarıdagi jazıwları brauzer bilayınsha sa'wlelendiredi:

Kompyuterdin' bahaları haqqında mag'lıwmat			
Protsessor	OZU (Mb)	Vinchester (Gb)	TSena (sh.b.)
Seleron	32	o	600
Seleron	6n	o	n20
Pentium	32	o	nn0
Pentium	6n	o	n60

Kestelerdi du'zgendegi qosımsha mu'mkinshilikler

Kestelerdi du'zgende to'mendegidey mu'mkinshiliklerden paydalanıw mu'mkin:

Bir neshe qatardı bir yacheykag'a biriktiriw

Eger bir yacheyka kestenin' bir neshe qatarın o'z ishine alatug'ın bolsa TD yamasa TN elementinde **rowspan** elementi qollanıladi. Eger yacheyka eki qatardı o'z ishine alsa rowspan=2. To'mende bir neshe bag'analar biriktiriwge misallar keltirilgen:

Kompyuterdin' bahaları haqqında mag'lıwmat			
Protsessor	OZU (Mb)	Vinchester (Gb)	TSena (sh.b.)
Seleron	32	9	600
	66	9	620

Keste bilayınsha jazıladi:

```

<table border>
  <caption>Kompyuterdi baahaları haqqında mag'lıwmat </caption>
  <tr>
    <th>Protsessor </th>
    <th>OZU (Mb) </th>
    <th>Vinchester (Gb) </th>
    <th>TSena (sh.b.) </th>
  </tr>

```

```

<tr>
  <td rowspan="2">Seleron </td>
  <td>32 </td>
  <td>o </td>
  <td>600 </td>
</tr>
<tr>
  <td>6n </td>
  <td>o </td>
  <td>n20 </td>
</tr>
</table>

```

Eger `<table border=3 bgcolor="gold">` jazıwı menen tolıqtırılса biz ren’li kesteni alamız:

Kompyuterdin’ bahaları haqqında mag’lıwmat			
Protsessor	OZU (Mb)	Vinchester (Gb)	TSena (sh.b.)
Seleron	32	9	600
	660	9	620

Bir neshe bag’analardı bir yacheykag’a birlestiriw

Yacheykanı qa’legen sandag’ı bag’analarg’a ornalastırıw ushın **TN** yamasa **TD** elementlerinde **colspan** atributı paydalanıladı. Mısalı: yacheykanın’ eki bag’ananı iyeleyai ushın `colspan=2`.

Bir neshe bag’ası biriktirilgen kestege mısál:

Kompyuterdin’ bahaları haqqında mag’lıwmat			
Konfiguratsiya			TSena (sh.b.)
Protsessor	OZU (Mb)	Vinchester (Gb)	
Seleron	32	9	600
	66	9	620

Keste mınaday bolıp jazıladı:

```

<table border=3 bgcolor="gold">
  <CAPTION> Kompyuterdi ba&#1203;aları &#1203;a&#1139;&#1139;ında
ma&#1131;lıwmat </CAPTION>
  <TR>
    <TH colspan=3> Konfiguratsiya </TH>
    <TH rowspan=2> TSena (sh.b.) </TH>
  </TR>

```

```

<TR>
  <TH> Protsessor </TH>
  <TH> OZU (Mb) </TH>
  <TH> Vinchester (Gb)</TH>
</TR>
<TR>
  <TD rowspan=2> Seleron</TD>
  <TD> 32 </TD>
  <TD> 9 </TD>
  <TD> 600 </TD>
</TR>
<TR>
  <TD> 66 </TD>
  <TD> 9 </TD>
  <TD> 620 </TD>
</TR>
</TABLE>

```

TABLE elementinin' atributları

1. **border.** Kestenin' qaptal ta'repinin' ken'ligin basqaradı (yag'nıy kestenin' ramkasının' qalın'lıg'ı). San shaması peksellerde beriledi. Atribut berilmese yamasa og'an nollik ma'nis berilse kestenin' ramkası ha'm keste ishindegı tor jog'aladı.

2. **cellspacing.** YAcheykalardın' ramkaları arasındag'ı aralıqtı beredi. San shaması piksellerde beriledi. Eger atribut jazılmasa onın' ma'nisi 2 pikselge ten'.

3. **cellpadding.** Tekst penen yacheyka ramkaları arasındag'ı ken'isliktin' piksellerdegi yamasa protsentlerdegi o'lishemi. Atribut jazılmag'an jag'daylarda onın' ma'nisi 1 pikselge ten' etip alınadı.

4. **width.** Kestenin' o'lishemlerin brauzer ekranındag'ı bettin' enine qatnasının' san shaması yamasa protsentlik shaması beriw mu'mkin. Atribut jazılmag'an jag'dayda kestenin' eni keste ishindegı jazıwlarg'a baylanışlı boladı.

5. **align.** Kesteni gorizont bag'ıtında ten'lestiredi:

align ="left"- shepke

align ="center"- orayg'a

align ="right"- on'g'a

Atribut jazılmasa ten'lestiriw shep ta'repke a'melge asadı.

6. **frame.** Keste ramkasının' tu'rin basqaradı:

frame="void" – ramka pu'tkilley bolmaydı;

frame="above" - ramka tek kestenin' u'stinde boladı;

frame="below" - ramka tek kestenin' astında boladı;

frame="hsides" - ramka kestenin' u'stinde ha'm to'meninde;

frame="vsides" – ramka kestenin' qaptallarında;

frame="rhs" – ramka tek on' qaptalda;

frame="lhs" - ramka tek shep qaptalda;

frame="box" yamasa "border" - ramka tolıq perimetr boyınsha.

7. **rules.** YAcheyka arasındag'ı tordın' tu'rin anıqlaydı:

rules ="none" - setka pu'tkilley bolmaydı;

rules ="rows" – qatarlar arasındag'ı gorizont bag'ıttag'ı sızıqlar;

rules ="cols" – kolonkalar arasındag'ı vertikalıq sızıqlar;

rules ="all" – keste ishindegi barlıq sızıqlar;

8. **bgcolor.** Kestenin' fonının' ren'in beredi.

9. **bordercolor.** Kestenin' torının' ren'in beredi.

10. **background.** Kestenin' fonlıq su'wretin beredi (bul jag'dayda grafikalıq fayldın' ataması beriledi).

Kestenin' atamasın ten'lestiriw

<**CAPTION**> tegindegi **align** atributı atamanın' iyeleytug'ın ornın basqaradı:

align ="top"- keste u'stindegi atama;

align ="bottom"- keste astındag'ı atama;

align ="left"- atama joqarıda ha'm shep ta'repke jılastırılǵ'an;

align ="right"- atama joqarıda ha'm on' ta'repke jılastırılǵ'an;

Tekstti kestenin' yacheykalarında jaylastırıw

Kestenin' ha'r bir yacheykası ushın tekstti gorizont boyınsha da, vertikal boyınsha da jaylastırıw mu'mkin. Usınday jaylastırıw usılları **align** ha'm **valign** atributları menen beriledi.

Jaylastırıw atributları		
Atribut	Atributtın'	Atributtın' ta'siri

	ma'nisi	
Align=	"left"	YAcheykadag'ı tekstti shep ta'repke ısıradı (po umolchaniyu)
	"center"	YAcheykadag'ı tekstti orayda ornalastıradı
	"right"	YAcheykadag'ı tekstti on' ta'repke ısıradı
valign=	"top"	YAcheykanın' u'stin'gi shetinen baslap tekstti shıg'aradı
	"middle"	YAcheykadag'ı tekstti vertikal bag'ıtta orayda jaylastıradı (po umolchaniyu)
	"bottom"	YAcheykanın' astın'g'ı shetinen baslap tekstti shıg'aradı

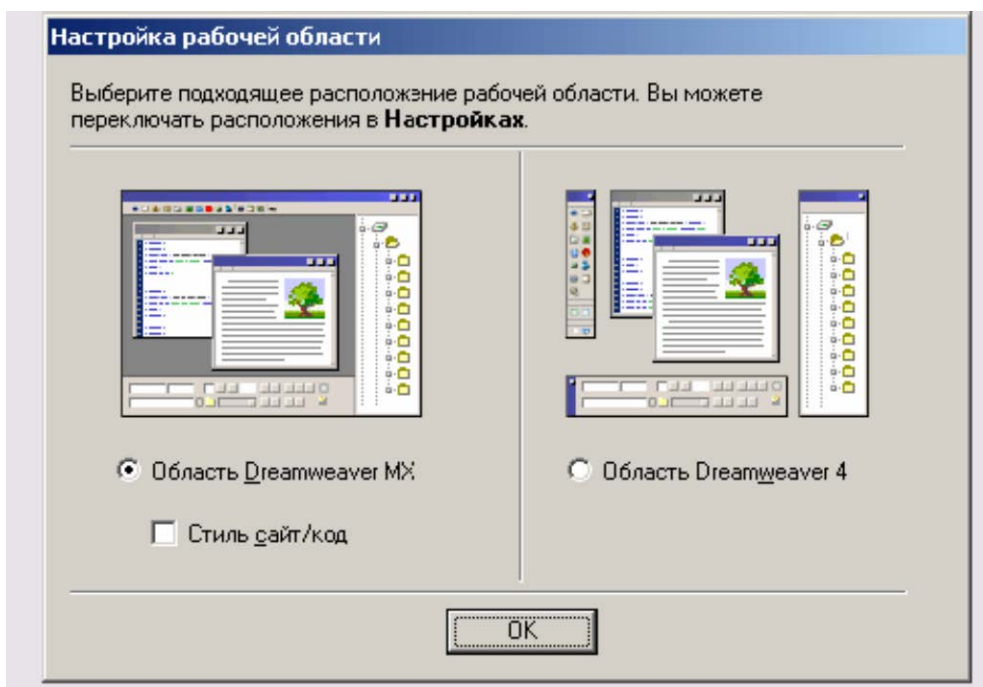
Kestenin' fonının' ha'm yacheykalarınin' ren'in basqarıw

Kestenin' fonının' ha'm yacheykalarınin' ren'in TABLE elementinin' ashıwshı tegindegi **bgcolor**, **bordercolor** ha'm **background** atributları menen basqarıw mu'mkin. Al ayırım yacheykaları ushın bul **TH** yamasa **TD** elementlerinin' ashıwshı teglerinde a'melge asırıladı.

2 BAB. Sayt jaratıuda Macromedia Dreamweaver kuralı

1§. Macromedia Dreamweaver programması menen isleu

Biz joqarıda paydalang'an HTML tili әpiwayı tekstli redaktorlar jәrdeminde әmelge asırılǵ'anlıǵ'ı menen jetkilikli dәrejede ko'p miynet talap etedi, yag'nıy hәр bir obekt qәsiyeti ushın arnawlı teglardı maydalap jazıwǵ'a mәjbu'r bolamız. Bul hu'jjetlerdi jaratıwdı avtomatlastırıw maqsetinde arnawlı HTML redaktorları jaratılǵ'an. Bulardan Macromedia Dreamweaver programması islewdin' әpiwayılılıǵ'ı ham imkaniyatlarının' ko'pligini menen basqa HTML redatorlardan pırıqlanıp turadı. Demek, endi Web – dizayner tәrepinen Dreamweaver MX ortalıǵ'ında islenetug'ın imkaniyatlardı ko'rip shıǵ'amız. Programmanı u'klew әdettegishe, **Start (Pusk) → Programs (Programmı) → Macromedia → Macromedia Dreamweaver MX** punktleri tan'lanadı. Programma ju'klengennen keyin Workspace Setup dialog aynası payda boladı. Bul ayna jәrdeminde jumıs ortalıǵ'ı tan'lanadı.

Su'wret. Workspace Setup dialog aynası.

Programmanın' tiykarg'ı aynası

Macromedia Dreamweaver programması ko'p hu'jjetli interfeyske iye programma esaplanadı. O'z nәwbetinde hәр bir hu'jjetin' Show Code View, Show Code and Design View hәм Design View rejimlerinde ko'riw mu'mkin. Sonday – aq tayar bolǵ'an hu'jjetlerdi Internet Explorer brouzerinde ko'riw ushın F12 tu'gmesi basıladı. Macromedia

kompaniyasına tiyisli HTML redaktorının' keyingi versiyalarının' biri bul WYSIWYG-redaktorları kategoriyasına kiretug'in (What You See Is What You Get) DreamWeaver 3. Bul paket ko'p jetiskenilkerge iye: kolaylı interfeys, funktsiyalardı nastroykalaw hém.t.b. Bull programmada islew ushın HTML di tolıq biliw shört emes. Bul WYSWYG texnologiyasının' artıqmashlıg'ı: «neni ko'rsen' sonı alasan'».

Biraq DreamWeaver WYSIWYG texnologiyası paydalanıwshı redaktorlardan bir adım aldıda ju'redi. Sebebi, ol ju'də taza HTML-kodtı generatsiyalaydı. DreamWeaver betlerdi jaratıwde bir tiptegi jumislardan azat etiwı mu'mkin. Mısalı betti verstkalaw, «zapis posledovatelnosti komand» opsiyasın paydalanıp siz o'zin'izge kerek bolg'an komandalardı izbe-iz jazıp, keyin CTRL+P bassan'ız DreamWeaver usı izbe-izlikte operatsiyalaradı iske asıradı.

DreamWeaver FrontPage den globalıq o'zgeshiligi onın' filosofiyasında. FrontPage printsipi «Paydalanıwshı o'zliginen HTML-kodtı do'rete almaydı, sol ushın programma paydalanıwshının' ornına isleydi». Al DreamWeaver printsipi «Paydalanıwshı barlıg'ın o'zi isley aladı, tek g'ana jaratıwshilik ushın maksimal mu'mkinshilik tuwdırıp beriw kerek».

2§. DreamWeaver - qolaylı HTML redaktorlarının' biri sıpatında

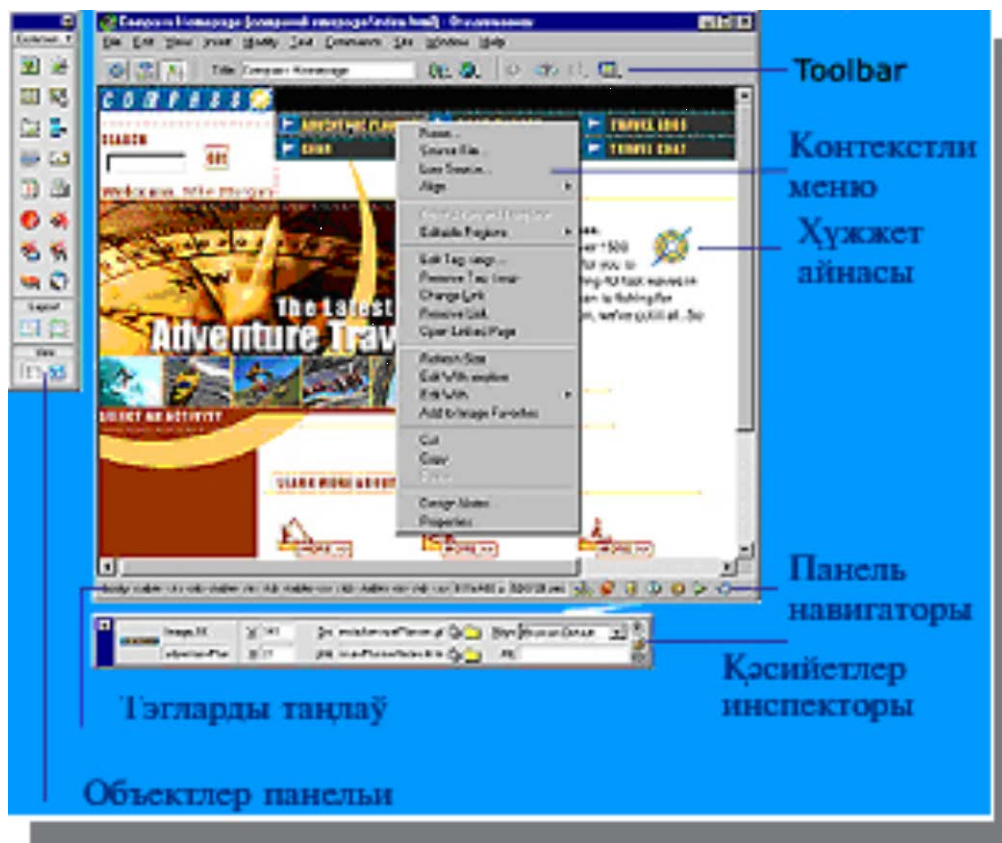
Macromedia DreamWeaver - bul internet tarmag'ının' quramalılıg'ının' hər qıylı därejedegi saytların hém betlerin jaratıw hém basqarıw ushın arnalg'an HTML professional redaktarı. Sizge HTML kodın qoldan jazasız ba, yamasa siz vizual ortalıqta jumıs isleysiz be, **DreamWeaver** bull jumıstı kerekli bolg'an qurallar menen tēmiyinlep, jen'illetedi.

DreamWeaver o'z ishine ko'p g'ana qurallardı qamtıydı. **DreamWeaver**degi vizual redaktsiyalaw mu'mkinshiligi proektin' dizaynın kodtı jazbay-aq, tez jaratıw yamasa o'zgertiw mu'mkinshiligin tuwdırıp beredi. **DreamWeaver** «vizual» redaktorlar qatarına kiredi, sol sebepli siz o'zin'izdin' jumısın'ızdin' nētiyjesin dērhlē ekranda baqlawın'ız mu'mkin. O'zin'izdin' Web - betin'izdi jaratıw menen parallel dereklerge qaray otırıp HTML di de u'yrene alasız. **DreamWeaver** redaktarı menen islesiwdin' āpiwayılıg'ı sonnan ibarat, barlıq oraylasqan elementlerdi ko'riwge hém olardı qolaylı bolg'an panelden tikkeley hu'jjetke orın awıstırıwıg'a boladı. Sonday – aq **DreamWeaver** menyularına da o'z mu'mkinshiliklerimizden kelip shıqqan halda o'zgerisler kiritiwimiz, zāru'rli obekt hém

komandalardı jaratıw ushın, ko'p qollanılatur'ın «tezletiwshi (goryachie)» klavishlerdi jaratıw hám **DreamWeaver** din' mu'mkinshiliklerin jan'a qásiyetleri, inspektorları hám sayt haqqındag'ı jan'a esabatlar menen bayıtıwǵ'a boladı.

2.2 DreamWeaverdin' funktsional mu'mkinshilikleri

DreamWeaverdin' jumıs islew oblastı hár qıylı jumıs stili hám bilim därejelerine qaray beyimlesedi. Olardan ko'p ushırasatur'ın komponentleri to'mendegilerden ibarat:

- Hu'jjettin' aynası siz jaratqan hám redaktorlap atırg'an hu'jjetti sәwlendiredi;
- Document aynasınan' to'meninde jaylasqan panel navigatorı tez-tezden paydalanılatur'ın u1080 inspektorlar hám panellerdi ashıp hám jabatug'ın knopkalg'a iye;
- instrumentler paneli (toolbar) Document aynasın hár qıylı usıllar menen ko'riw, ko'riw opsiyaların qoyıw hám bazı bir operatsiyalardı paydalanıw mısalı ushın brouzerdi ko'riw mu'mkinshiliklerin jaratıp beriwshi menyú hám knopkalg'a iye;

- kontekstli menyu ko'rilip atırǵ'an oblastqa qatnası bar, kerekli bolǵ'an komandalardı shıǵ'arıp beredi. Kontekstli menyudi ekranǵ'a shıǵ'arıw ushın aynadag'ı elementke mıshtın' strelkasın aparıp, onın' on' knopkasın basıw kerek;
- obektler ko'lemi hırqıylı tiptegi obektler, su'wretler, tablitsalar, qabatlar(layer), freymlerdi jaratıw hám ekranǵ'a shıǵ'arıp qoyıw knopkalarına iye;
- qásiyetler inspektorı saylap alıng'an obekt yamasa tekstlerdin' qásiyetlerin sáwlelendiredi hám ózgertiw mu'mkinshiligin jaratadı;

DreamWeaver bul jerde ko'rsetilmegen History paneli tipindegi hám kod inspektorın, panellerin hám aynaların qollanıw mu'mkinshiliklerin jaratadı. DreamWeaver aynasın ashıw ushın Windows menyusi qollanıladı.

Windows menyusindegi elementtin' qasındag'ı belgi usı element berilgen waqıt momentinde ashıq ekenligin ko'rsetedi. Eger panel yamasa inspektor belgilengen, biraq ekranda joq bolsa, onda Window>Arrange Panels saylap alınadı. Bul jag'dayda DreamWeaver de eki ayna boladı: sayt aynası hám hu'jjet aynası. Sayt aynası ulıwma sayttı islew ushın arnalǵ'an. Ol F8 klavishası arqalı shaqıraladı hám saytlar arasında ko'shiw taza papkalardı hám fayllardı ashıw, tarmaqta saytlardı publikatsiyalaw hám olardı serverde basqarıw mu'mkinshiligin jaratadı. Hu'jjet aynası tikkeley betti redaktorlaw ushın arnalǵ'an. Ol u'sh jumıs rejimine iye: kod, kod hám konstruktor, konstruktor. Kod hám konstruktor HTML di qollanıw ushın ju'da qolaylı bolıp tabıladı.

Hu'jjet aynasının' instrumentler paneli óz ishine to'mendegilerdi qamtıydı:

- aynanın' rejimlerin ózgertiw ushın u'sh knopka;
- bettin' atamasın kiritiw maydanshası;
- torda sayttı jėriyalaw ushın File Management;
- sırtqı brouzerde ko'riw knopkası (F12 klavishası);
- redaktordı basqarıw ushın u'sh knopka: betti jan'alaw, tegtin' sıpatlaması, aynanı nastroykalaw;

Hu'jjet dokumentlerinin' aynasının' halı óz ishine to'mendegilerdi qamtıydı

- teglerdi ajratıp beriwshi knopkalar;
- ko'riw obektlerinin' razmerlerin nastroykalaw;
- hu'jjetin' razmeri hám onın' ju'kleniw waqtı;

- sayttın' aynasına, obektler menedjerine komandalardın' tariyxı aynasına həm kod inspektorına tez qosılıw paneli (Assets-Aktivı).

Ju'ziwshi paneller betlerdin' hər qıylı elementlerin basqarıw ushın arnalg'an. Ol 11 panel 5 blokqa toplang'an. Barlıq panellerdi tez shaqırıp-jasırw Windowstın' F4 klavishası jördeminde iske asırıladı.

Qəsiyetler paneli (Properties) ekrannın' to'mengi bo'leginde jaylasıp Ctrl+F3 klavishaları menen shaqırıladı. Ol obektin' parametrlerin nastroykalaydı.

Aynanın' saytları F8 klavishası arqalı shaqırıladı. Sayttın' sxeması Alt+F8 klavishası arqalı ashıladı.

Menu to'mendegi komandalardı o'z ishine qamtıydı:

- File-Revers-kirgizilgen barlıq o'zgerislerdi biykarlap hu'jjetti keyingi jazılğ'an variantına alıp keledi;
- File-Chech Links-sol waqıtta islep turmag'an ssılkalardı izleydi;
- File-Destination Notes-sayt yamasa betke eskertiwlerdi jazadı;
- Edit-Preferences-nastroykalaw (rusifikatsiya, tegtin' belgileniwlerin qarap shıg'adı həm.t.b.)
- View-Design-View on Top-dizayn aynasın joqarıg'a jılıstıradı;
- View-Visual Aids-«jördemshilerdi» qosadı/ajıratadı: obektler shegarası, ko'rinbeytug'ın elementler həm.t.b.;
- View-Code View Options-so'zlerdi orın almastırıw, naduris ssılkalardı jaqtırıw, HTML rejiminin' kodların qosadı.
- -View-Rulers həm Crid-sızg'ısh həm setkanı shıg'aradı;
- -Insert-obektler həm hər qıylı HTML-tegların qosadı;
- -Modify-Page Properties-bettin' qəsiyetler aynasın shıg'aradı;
- -Modify-Selection Properties-belgilengen obektin' qəsiyetleri aynasın qosadı;
- Modify-Quick Tag Editor-bo'lek aynada tegti tez redaktsiyalaw;
- Modify-Make Link-obekt ushın giperssılkanı jaratıw;
- Modify-Library-dawam etip qollanıw ushın obektti bibliotekag'a qosıw;
- Text-tekstti formatlaw;

- Commands-Clean Up HTML - DreamWeaver, tegler ushın «artıqshalardı» tayarlaydı;
- Commands-Clean Up Word HTML - hu'jjetti Word ta do'retilgen «artıqshalardan» tazalaydı.
- Commands-Optimize Image In Fire Works - grafikanı optimallastırıw (Fire Works ornatılǵ'an jag'dayda)

Web betlerinin' tiykarg'ı obektleri

Menshikli Web-betlerine qoyıwǵ'a bolatug'ın tiykarg'ı obektler obektler panelinde ko'rsetilgen.

Obektler paneli - ekrannın' shep jag'ında jaylasıp, Ctrl+F2 klavishleri arqalı shaqırıladı;

Common - ulıwma obektler (su'wretler, navigatsiyalıq paneller, sıızıqlar, tablitsalar, data, pochta ssılıkaları hám.t.b.);

-Charset - simvollar

-Forms - betlerdi tolıqtırıwshı formalar;

-Frames - struktaranın' freymlerin jaratıw;

Head - bettin' təriplemesi hám qəsiyetleri;

Invisibles - ko'rinbeytug'ın obektler (yakor, kommentariylar);

Special - avtorlıq prava, sawda markası hám.t.b. simfolları obektler panelinin' to'mengi tərepinde 4 knopka jaylasqan.

Common objects (tiykarg'ı obektler) derlik kerek bolǵ'an barlıq komandalar kiredi:

Image - betke grafikalıq elementlerdi kirgizedi;

Rollover image - obektke mısıhtı aparg'anda shıǵ'atug'ın su'wrettin' faylı ko'rsetiledi; Bunday obektler tiykarınan saytta hər qıylı navigatsiyalıq instrumentler ushın qollanıladı. Joqarıdan to'menge bul:

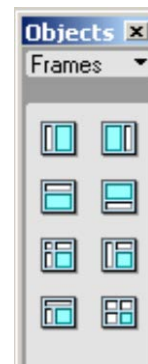
- ✓ √Image name - su'wrettin' atı (berilgen tiptegi obektlerdi ayırıp turıw ushın java - skript qollanıladı). Hesh waqıtta obektlerdin' atları birdey bolmawı kerek.
- ✓ √Original image - bul jerde biz «po umolchaniyu» g'a tiyisli bolǵ'an dəslepki su'wrettin' faylın ko'rsetemiz.
- ✓ √Rollover image - obektke mısıhtı aparg'an waqıtta shıǵ'atug'ın su'wret
- ✓ faylı ko'rsetiledi;

✓ ¶Go to url - paydalanıwshı obektke barg'an waqıtta shıg'atug'ın ssılkalır

✓ ornalasadı:

- Table (tablitsa) - betke tablitsa kirgizedi. Tablitsanın' h r bir yacheykasında tekst, su'wretler jaylasıwı mu'mkin.
- Tabular Data (tablitsadag'ı berilgenler) - tayın berilgenlerge iye tablitsanı qosadı. Tabular Date u'shinshi versiyası shıqqan h m DreamWeaver ushın sırtqı tablitsalardı kirgiziw ushın qolaylı interfeys esaplanadı.
- Horizontal Rule (lineyka) - dekorativ elementti kirgizedi (ko'binese abzatslardı bo'liw ushın qollanıladı). Berilgen elementtin' parametrlerin konkret menyu arqalı beriwge boladı.
- Navigation Bar - bir neshe knopkalardan turatug'ın navigatsiyalıq paneldi qosadı.
- DrawLager (narisovat sloy) - betke qabat qosadı (PhotoShoptag'ıday)
- Line Breah (myagkiy perenos) - betke (tekstke) «jumsaq» orın almasıw kirgizedi.
- E-mail Link (ssılka na elektronnyuyu pochtu) - betke elektronlı adrestin' ssılkasın tu'siredi. Bunday ssılkanı HTML arqalı betke tu'siriw ushın: `<A HREF= "mailto:pikir@rambler.ru">e-mail</A>` kodın teriw jetkilikli. Bunı ko'rsetpey - aq ssılkanın' tekstin h m e - mail dın' adresin ko'rsetip qoyıwǵa da boladı.
- Date (data)-hu'jjetke ag'imdag'ı datanı tusirip beredi (avtojan'alaw menen de tu'siriwge boladı). Ag'imdag'ı datanı tu'siriw-bul ju'd  qolaylı n rse. Onı hu'jjetke tu'siriw ushın dialog aynasında datanın' formasın, waqtın, kerek bolsa Update Automatically on Save (avtomaticheski, obnovlyat pri soxraneniy) punktın kirgiziwge de boladı.
- Flash-betke flesh - animatsiyanı kirgizedi.
- Shock Wave – Shockwave – animatsiyanı kirgizedi.
- Generator- Generator zagolovkasın kirgizedi.
- FireWorks-FireWorks obektin kirgizedi.

- Applet-appletti kirgizedi.
- Activex- Activex kirgizedi.
- Plugin-plugin arqalı qosılıwshı obektti kirgizedi.
- SSI- sırtqı HTML faylı arqalı inklyud kirgizedi.

Invisibles-palitrası bettin' däslepki kodına to'mendegilerdi qosa aladı.

- Zakladkalar
- Kommentariylar
- Java-skriptler
- U'zilmegen probeller

Head palitrası to'mendegidey tärepleme hém qäsiyetlerdi qosa aladı:

- Mega tegler
- Tayanış so'zler
- Bettin' täreplemesi
- Betti jan'alaytug'ın parametrlerdı qosıw
- Bazalıq ssılkanı ko'rsetiw (ssılka po umolchaniyu)
- Ssılkalardı ko'rsetiw

Frames (freymı) palitrası knopkanı basıw arqalı quramalı freym strukturaların ko'rsetip beredi.

Freym-bul web-bettin' ishinde basqa bir web-bettin' aynasın jaratıw usılı. Freymnin' jalg'ız jetiskenligi- bul: eger jumıs beti freymge qosılǵ'an bolsa, bul ol basqa freym betke de o'zgere aladı. Sonın' menen ol ko'pgana kemshiliklerge iye. Freymge qosılǵ'an betti lokal diskte saqlay quramalı, web-betke zakladka qoyıw da quramalı boladı. Freymdey betti «obnovit» knopkası arqalı jan'alawǵ'a bolmaydı.

Freymler navigatsiya menyusin jaratıw ushın qollanıladı, biraq ol ushın joqarıdag'ı kemshilikleri joq basqa ko'plegen qurallar da bar.

Forms palitrası (formalar) vizual formalardı jaratıw ushın qollanıladı. Ol to'mendegi obektlerden turadı.

- Form-fomranın' o'zi
- Text field-tekst maydanshası

- Batton-knopka
- Checkbox-checkbos
- A radio batton-radiobatton, variantlardin' birin saylap beredi.
- List/menu-tu'sirilip qalatug'in menyu yamasa dizim
- Imagefield—su'wret maydanshası
- Hidden filed-jasıring'an maydansha
- Jamp menu-talapqa sâykes basqa betke o'tiw

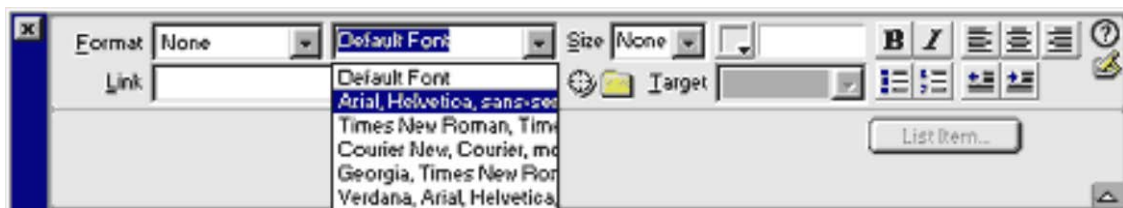
Arnawlı simvollar palitrası әpiwayı hәм an'sat tu'rde jumıs betine kopirayt, dizimge aling'an sawda markasının' hәм.t.b. belgilerin qosıp bere aladı.

DreamWeaver keyingi taza versiyalarında tekst rezonatorları jetilistirilmekte. Mısalı ushın DreamWeaver de jan'a kirgizilgen tekst redaktorına ayırıqsha kewil bo'lingen. Ol burıng'ılarına qarag'anda anag'urlım funktsiyalastırılğ'an hәм tekst protsessорı дәrejesinde isley aladı. Hәzir ol menen islesiw ushın Code View rejimi iske qosılğ'an, bull jag'dayda DreamWeaver әpiwayı, viziual emes HTML redaktorına aylanadı.

Split View rejiminde tiykarg'ı ayna eni panelge Code View hәм Design View bo'linedi.

DreamWeaver tekstin formatlaw boyınsha ken' spektorg'a iye.

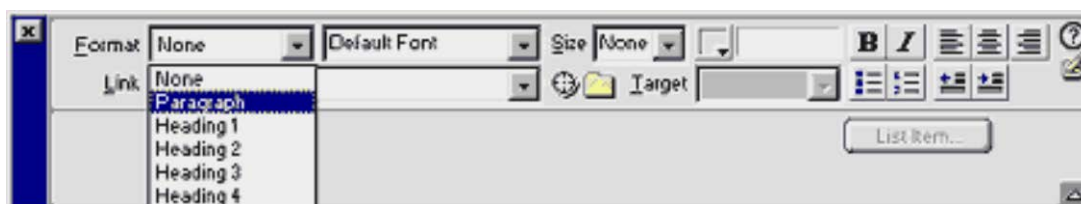
Bul menyu abzatstın' formasın anıqlaydı. (zagolovok 1, zagolovok 2, paragraf hәм.t.b.)

Bul menyu teksttin' shriftinin' tu'rin anıqlaydı. Sonı da aytıp o'tiw kerek, shriftlerdin' tek g'ana bir tu'ri emes, al belgili bir gruppası paydalanıladı, eger ko'rsetilgen shriftlardin' birinshisi paydalanıwshının' kompyuterinde joq bolsa, brouzer avtomat u'rde ekinshisin padalanıwg'a shıg'arıp beredi, al ekinshisi de joq bolsa, onda sog'an usag'an shriftti shıg'arıp beredi. (mısalı ushın Arial dın' ornına qәlegen sans-serit) solay etip bul jag'dayda bettin' ulıwma dizaynı buzılmaydı.

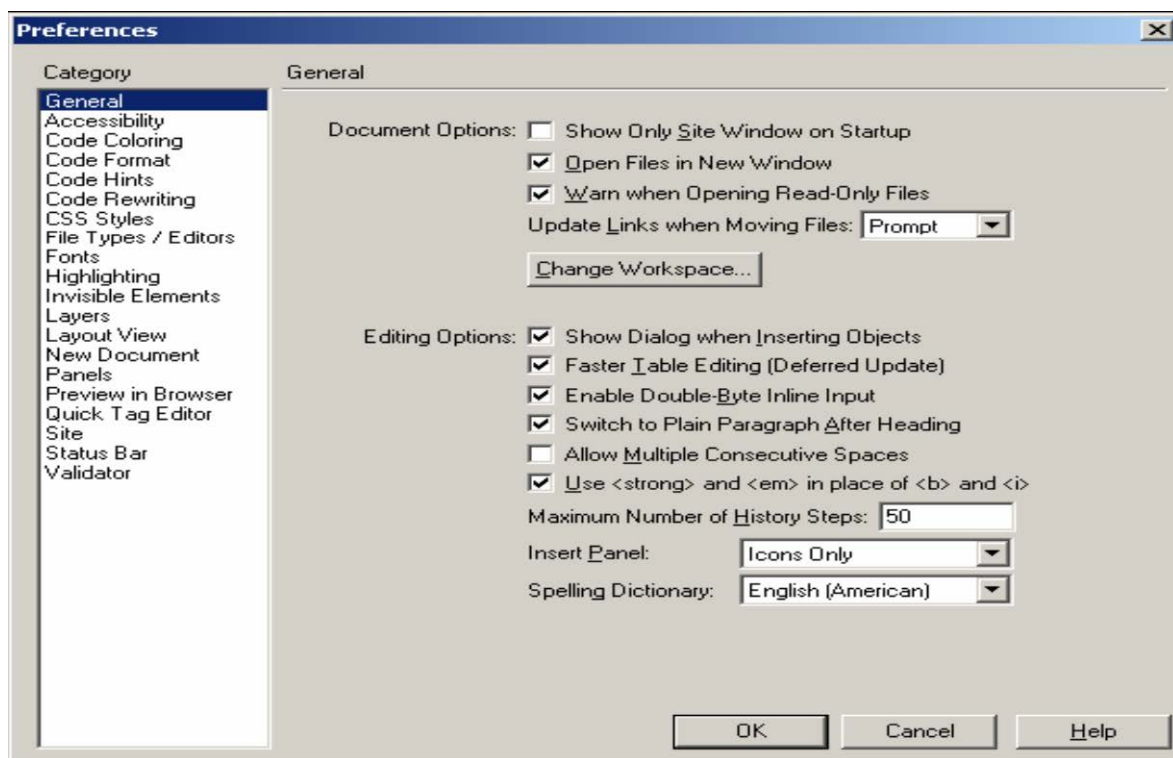
Eger konkret shrifttı ko'rsetip bersek, onda usı shrift paydalanıwshının' kompyuterinde joq bolsa, brouzer «po umolchaniyu» arqalı basqa shrifttı (mısalı ushın Arial dın' ornına Times New Roman dı) qollanadı hám nǎtiyjede dizaynnın' ulıwma ko'rinisi buzılıwı mu'mkin.

Bul menyı shriftın' razmerin anıqlaydı. SHriftın' razmeri salıstırmalı shamalar arqalı anıqlanadı. Bul formatlaw usılı boyınsha brouzer aynasında shriftın' razmerin paydalanıwshının' o'zi anıqlap aladı. Son' shifrdın' ren'in anıqlawg'a kirisemiz, «bold» (juwap) «italic» (qıya), tegislew knopkaları hám.t.b. Eni boyınsha avtomat tu'rde tegislew iske aspaydı, biraq eger dǎslepki faylda ag'ımdag'ı abzatsqa aling="justify" jazsaq, onda DreamWeaver keyingi abzatsların da usı tegislewdi saqlap qaladı (hǎr bir Enter di basqannan son'). Bul paneldin' to'mengi tǎrepinde ssılkanı saylaw (giperssılka bolatug'ın tekstti belgilew hám «Link» maydanshasının' qasındag'ı papkanı basıw; yamasa adresti kerek bolg'an aynanı saylap alıw (target ssılka joq bolsa knopka basılmaydı). Qǎlemnin' ko'rinisine iye knopka Quick Tag Editor dı shaqırıp beredi (eger berilgen abzatstı tsitata tu'rinde paydalanbaqshı bolsan'ız usı konpkanı basıp, tu'sip qalg'an dizimnin' ishinen blockquote hám.t.b. saylap alamız). Ulıwma bull panel qǎlegen obektin' qǎsiyetler paneli boladı, mısalı, tablitsa bolsa, onın' qosımsha qǎsiyetlerinin' knopkası, su'wretti belgilep alsaq, onın' qosımsha qǎsiyetlerinin' knopkası h.t.b

DreamWeaver di nastroykalaw

DreamWeaverdi nastroykalaw jumıstın' sapalı nǎtiyjesine o'zinin' tǎsirin tiygizedi. Nastroykadag'ı birinshi zakladka to'mendegtdey ko'rinske iye.

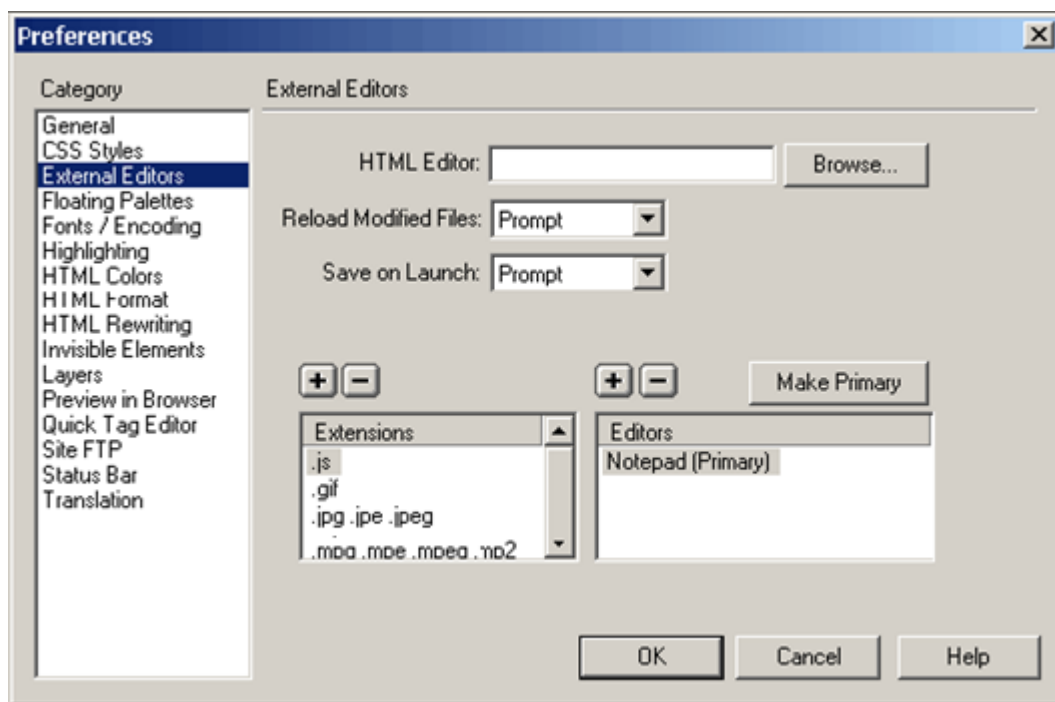
DreamWeaver ko'p mug'dardag'ı hər qıylı nastroykalarg'a iye bolg'anlıqtan, olardı bir neshe kategoriyalarg'a bo'liwge tuwra keldi (sheptegi knopka). Biraq biz tek g'ana jumıs waqtında en' əhmiyetlilerin qarap o'temiz, sol ushın HTML color yamasa Highlightning usag'an punktlerdi qaraymız.

Birinshi zakladka 2 nərseni paydalanıw kerek.

1.Ontion: Add Extension when saving – eger jaratatur'ın hu'jjet tek g'ana html (htm) faylları yamasa tek g'ana shtml faylları arqalı iske assa, yamasa basqalar menen (tek g'ana bir tiptegi) iske assa, onda kerek bolg'an ken'eyiwdi (rasshirenie) belgilep ko'rsetken maqsetke muwapıq boladı. Sonda saqlaw waqtında DreamWeaver din' o'zi kerek bolg'an ken'eyiwdi qosadı.

2.History palitrasının' adımlarının' sanın ko'beytiw, mısalı 100 ge shekem (Maximum Namber of History Steps). Sonda jiberilgen qətelikti saplastırıw imkanı ko'beyedi.

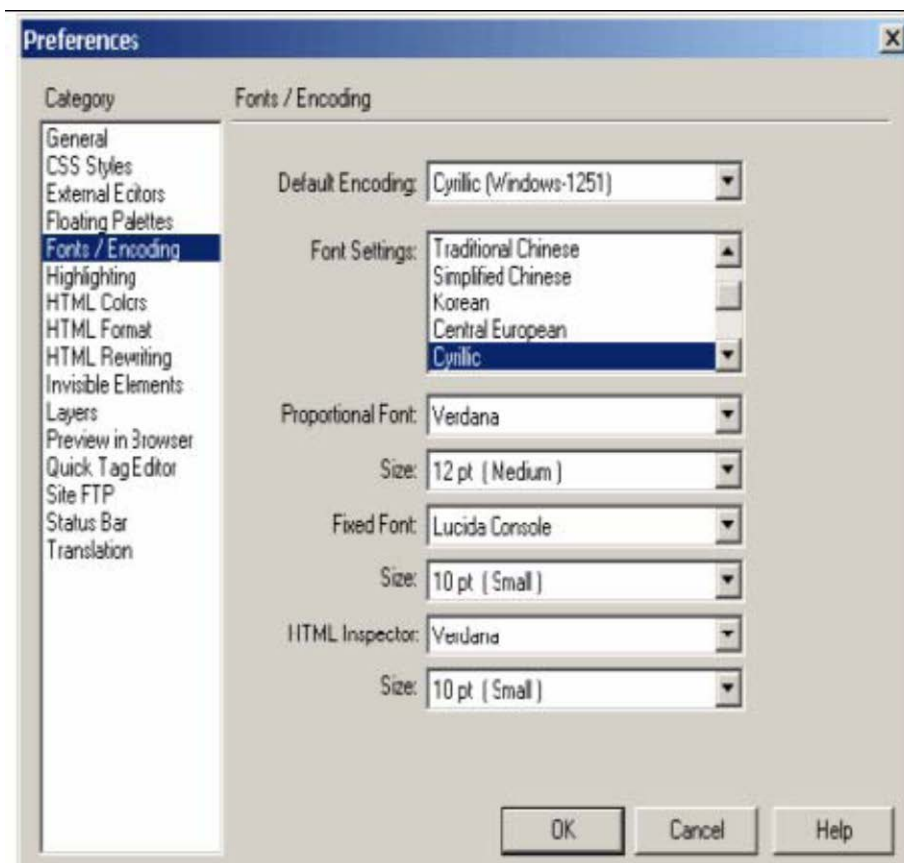
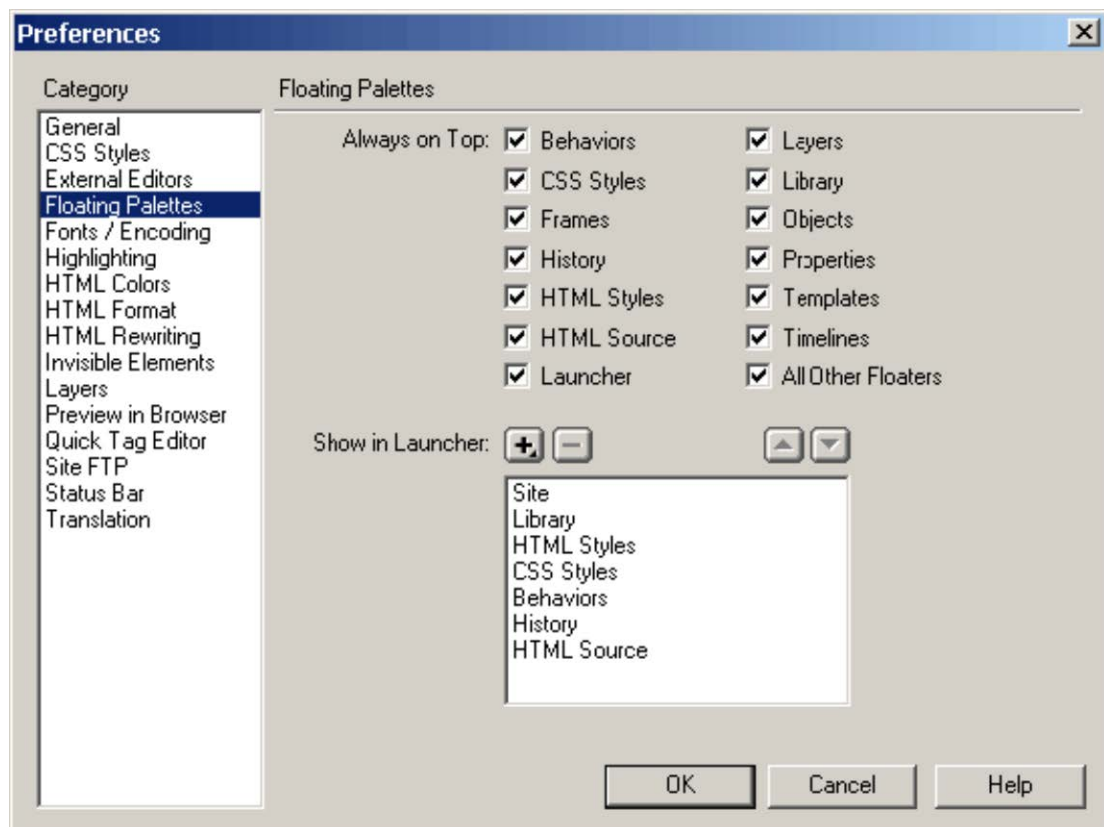
Kelesi zakladka DreamWeaver CSS penen birgelikte qalay isleytug'inlig'ın nastroykalaydı. (CSS ne həm onı qalay jaratıw kerek ekenligin to'mende ko'rsetem iz). Ayırmashılıg'ı sonda, CSS «qısqartılğ'an» jazıwlarg'a jol qoyadı. Eger orındı ekonomlaw ushın CSS tipinde jazıw kerek bolsa, onda usı zakladkanı barlıq punktlerdi iske qosıwdın' o'zi jeterli.

Gezektegi nastroyka sırtqı redaktorlar ushın arnalg'an. Mısalı ushın Home Site 4.5, GIF, JPG-Adofe Image Keady usag'an HTML din' redaktorların nastroykalaw, kerekli knopka basıw arqalı redaktorlawg'a boladı. Qolaylı Reload Modified Files h m Save on Launch punktlerine dıqqat etiw kerek h m olardı Prompt jag'dayında qoyıw kerek. Sonda kompyuter jan'a redaktorda ashpastan burın fayldı saqlayın ba h m sırtqı redaktorda qayta islengeninen keyin fayldı qayta qosayın ba dep soraydı.

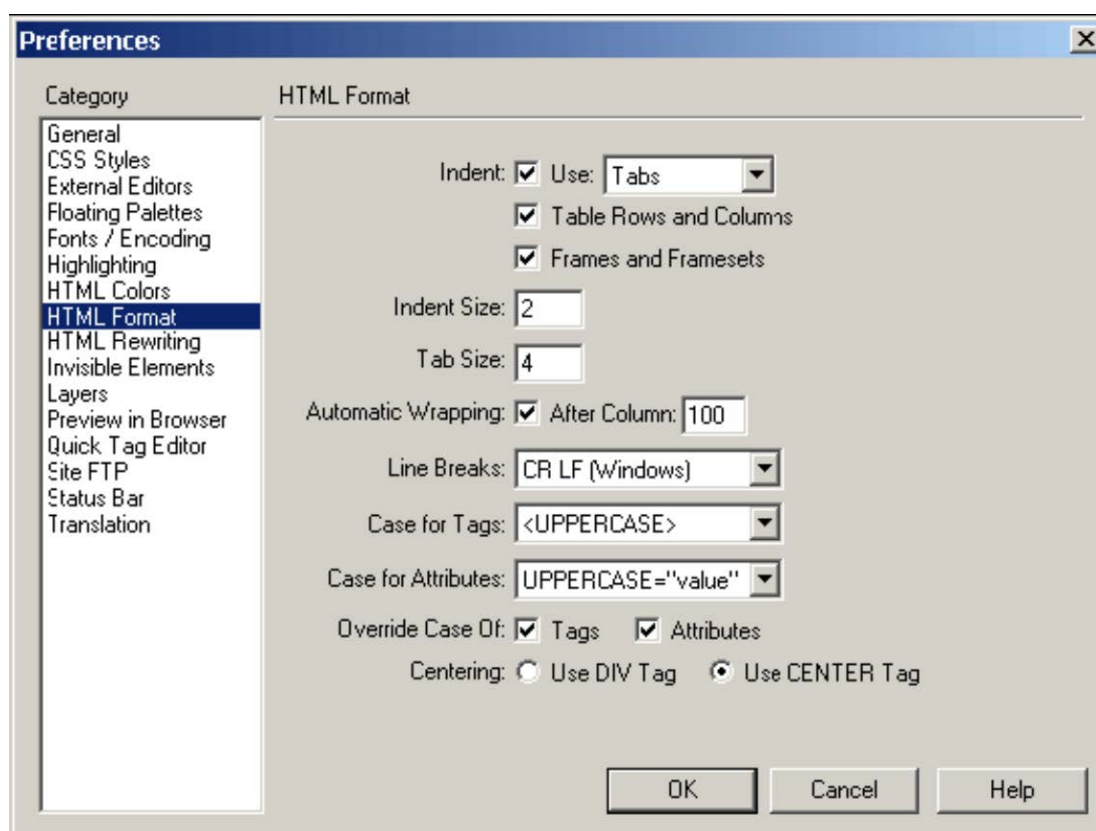
Floating Pallettes zakladkası DreamWeaver sırtqı ko'rınisin nastroykalawg'a j rdem beredi. Palitralardın' qaysısı hu'jjet ekranının' u'stinde turadı, qaysıları «navigator panelinde» s wlelenetug'ınlıg'ın ko'rsetip beriwge boladı.

Bul bo'lim  hmiyetli bo'limlerdin' biri bolıp onı naduris nastroykalaw n tiyjesinde mashqalalar payda boladı. Default Encoding tin' en' joqarg'ı punktime itibar beriw kerek. Sonı sh rtli tu'rde durıs alıw  hmiyetke iye.

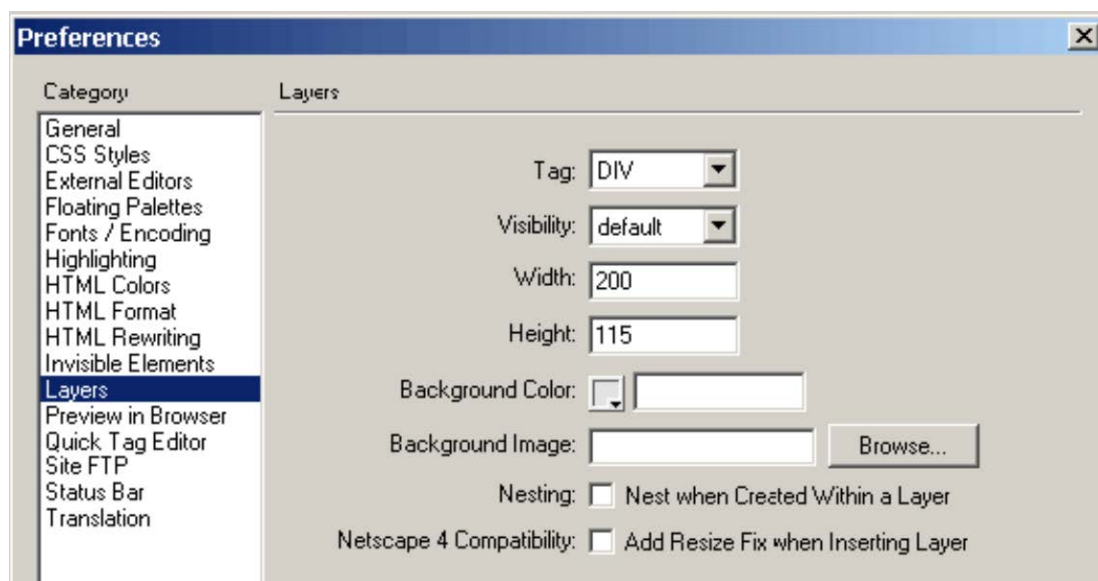

Eger bolıwı kerek bolg'anday etip nastroykalamasan' DreamWeaver tekstti avtomat tu'rde kodqa aylandıra baslaydı, mısalı ushın: «ijejue eca? ao» Usı zakladkada tiykarg'ı shriftlardı da nastroykalawg'a boladı.

En' əhmiyetli zakladkaların' biri bull HTML Format (forma HTML). Bul jerde daslepki HTML kod DreamWeaver saqlag'annan keyin qanday bolatug'ınlıg'ın anıqlap beredi. Bul bo'lim tiykarınan HTML din' «sırtqı» ko'rinisin nastroykalaydı, onın' abzatsı qanday, qanday razmerde bolıw kerek qatarda qaysı kolonkadan keyin u'ziw kerek ekenligin ko'rsetedi. Biraq bunnan da əhmiyetli punktlar bar, mısalı ushın Line Breaks punkti, ol qatardın' awdarması qanday simvol menen belgileniwi kerek ekenligin nastroykalaydı.

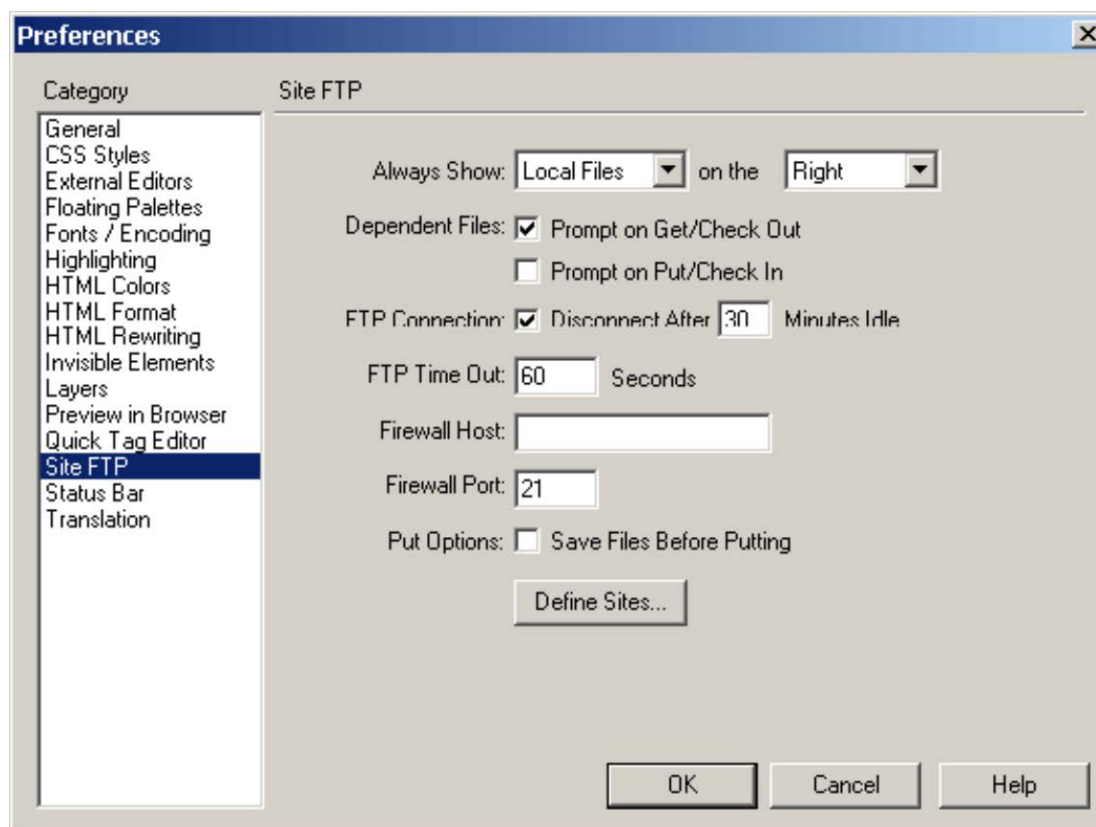

HTML Rewriting punkti de əhmiyetli. DreamWeaver fayldı ashıwda dəslepki HTML kodtı tekserip, sol boyınsha juwmaq shıg'aratug'ın parser menen (tekseriw moduli menen) təmiyinlegen. Geyde DreamWeaver qəte emes obektlerdi de qəte dep ko'rsetiwi menen. Sol ushın Rewrite HTML din' Fix Invalidly Nested and Enclosed Tags həm Remove Extra Closing Tags nastroykalanadı. DreamWeaver «jaman» teglerdi sarı ren'de ko'rsete beriwi mu'mkin. Sol ushın olardı qolda alıp taslawg'a boladı.

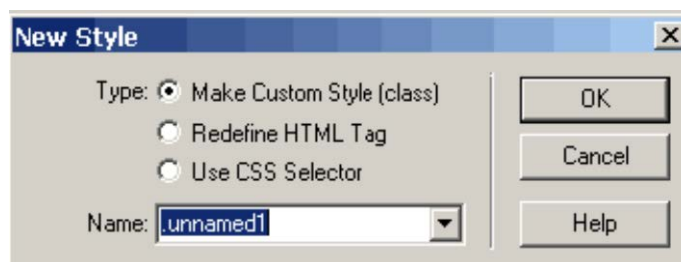
Layers punkti DreamWeaver do'retilgen qabatlardın' parametrlerin nastroykalawg'a jördemlesedi. Netscape de sәwlelengende mashqala tuwılmawı ushın Netscape Compatibility galochkasın qosıw kerek. Ko'p Web-dizaynerler qabatlardı qollanıwdı ulıwma usınıs etpeydi, sebebi olar hәр kıylı brouzer versiyalarında birdey sәwlelenbeydi.

Nastroyka FTP. Bul punktı durıs nastroykalamay o'zin'izdin', veb-serverin'izde kopirovkalaw mu'mkin emes. Barlıq punktlerdi qanday bolg'an bolsa solayınsha qaldırıwg'a boladı, tek Firewall Host serverin'izdin' adresin ko'rsetiw kerek.

3§. DreamWeaver de CSS jaratıw

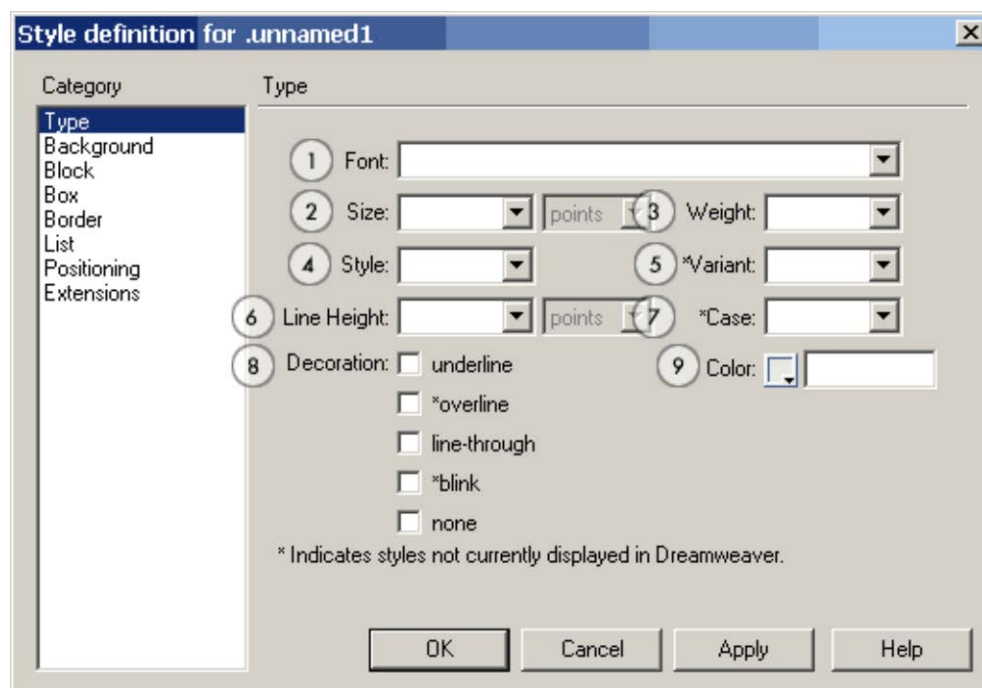
CSS - bul Cascading Style Sheets, kaskadlı stilli tablitsalar degendi an'latadı.

SHep jaqta jan'a stildi jaratıwde payda bolatug'ın standart diaolog.

U'sh varianttın' birewin saylap alıw menen: jan'a stil jaratıw, standart HTML - tegtin' qásiyetlerin qayta belgilew hám CSS tın' arnawlı ken'eyiwlerin paydalanıw.

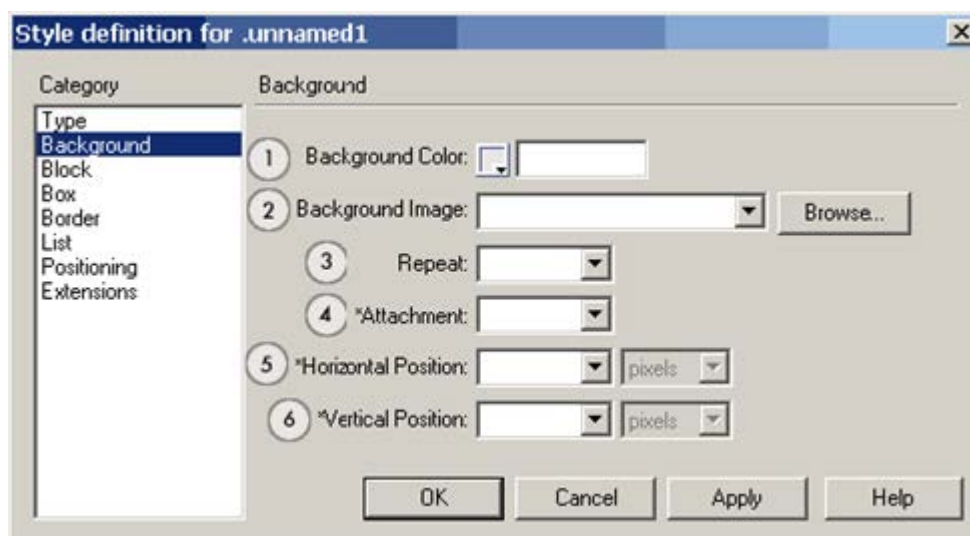
Stildin' atın belgilegennen keyin bir stildi «nastrokalawg'a» o'temiz. Bul ju'da əpiwayı tu'rde islenedi, o'zgerislerdi biz realtime rejiminde baqlap barsaqta boladı.

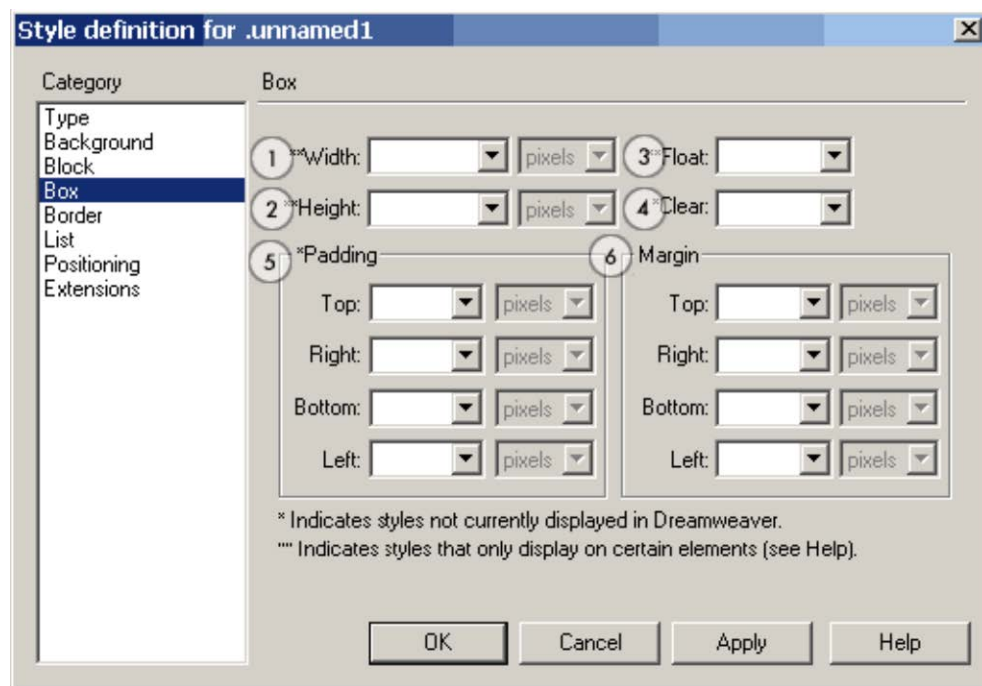
Birinshi zakladka bizin' tekstimizdin' hər bir həribi qanday bolatug'inlig'in anıqlaydı:

1. Tekst jazılatug'in shıfttı ko'rsetemiz. Biz konkret shıfttı ko'rsetsek de boladı, biraq ko'p g'ana paydalanıwshılarda bul shıft bolmawı mu'mkin. Sol ushın DreamWeaver o'zi usıng'an konstruktsiyalardan paydalang'an orınlı, mısalı ushın: Verdana, Arial, Helvetica, Sans-serif.
2. SHıftın' razmerin ko'rsetemiz. Razmerdi qalegen o'lsheimde ko'rsetiwge boladı, mısalı ushın %, piksel, punkt hım.t.b.
3. Bul jerde hırıptin' «qalın'lıg'ı» yamasa onın' juwanlıg'ı anıqlanadı.
4. Jazılıw stili-qıya (itallik), standart (normal).
5. Jazılıw variatsiyaları, mısalı ushın tolıq tekst kishi yamasa bas hırıpler menen belgilenedi.
6. SHıftın' bazalıq sıızg'ının' biyikligi punktlerde, pointlarda yamasa qalegen basqa shamalarda.
7. Biz qanday hırıplerden paydalanamız, u'lken, kishi yamasa standart hım barlıg'ı menen.
8. Hər qıylı shıftlar, astın sıızıw, janıp-o'shiw hım.t.b.
9. Tekstin' ren'i.

Berilgen zakladkada fonnın' nastroykası jaylasqan. Ulıwma bettin' yamasa belgilengen abzatstın' fonı.

1. Fonnnın' ren'i (269 standart yamasa o'zin'iz do'retken ren' variantı)
 2. Fonlı səwleleniw faylı
 3. Bet boylap fonlı səwleleniwdin' qaytalanıwın ko'beyiwın nastroykalaw, misalı ushın səwleleniw tek g'ana X ko'sheri boylap qaytalanadı.
 4. Bul jerde fonlı səwleleniw bettin' qozg'alısı menen birge qozg'alta yamasa bir orında tura ma?
 5. Dəslepki fonnnın' u1075 gorizontal pozitsiyasın belgilew
 6. Dəslepki fonnnın' vertikal pozitsiyasın belgilew
- Block punkti tekst bo'leginin' parametrlerin nastroykalaw ushın qollanıladı.
1. So'zler arasın nastroykalaw
 2. Həripler arasın nastroykalaw yamasa treking
 3. Tekst qatarın vertikal tegislew
 4. Tekstti gorizontal tegislew
 5. Birinshi qatarg'a orın taslap ketiw
 6. So'zler həm gəpler arasındag'ı qosımsha probellerdi qoyıw sistemasın nastroykalaw.
- Bul punkt bettegi teksttin' bir bo'leginin' shegaraların basqaradı (onın' belgili bir tuwrı mu'yesh ishinde jaylasıwının' shegaraların belgiydi).

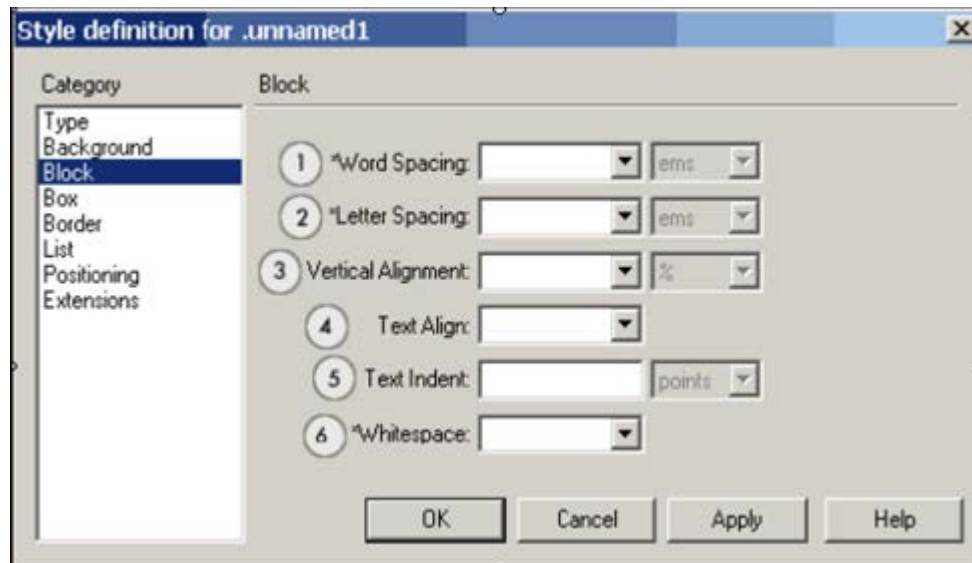

1. Tuwrımu'yeshliktin' eni.
2. Tuwrımu'yeshliktin' biyikligi
3. On'g'a yamasa shepke nastroykalaw
4. On'g'a yamasa shepke nastroykalag'anda tekst o'zin qalay tutadı (o'zgeredi).
5. Tuwrımu'yeshliktin' shegarası menen og'an jaqın jaylasqan elementlerde shekemgi aralıqtı nastroykalaw.
6. Tuwrımu'yeshliktin' shegarası menen og'an jaqın jaylasqan tekstke shekemgi aralıqtı nastroykalaw.

Bul jerde hər qıylı dekorativ nastroykalar ko'rsetilgen. Mısalı ushın elementtin' do'geresinde bordyur jaratıw.

1. Bordyurdin' enin shepte, onda, joqarıda hám to'mende ko'rsetemiz.
 2. 1-punkt bordyurdin' ren'i ushın
 3. Bordyurdin' stili-tochkalardın' hám sıızıqshalardın' jaylasıwının' hər qıylı variantları
- Dizimlerdi nastroykalaw (nomerlengen hám bulletli dizimi ushın)
1. Bulletin' oformlenie tipi (bir neshe vraiant)
 2. Bullet ornına su'wretti paydalanıw
 3. Bulletti pozitsionerlew

Pozitsionerlew-ol bizin' obektti bettin' qəlegen jerine «aparıp qoyıwg'a» mu'mkinshilik beredi.

1. Pozitsionerlew tipi (salıstırmalı, absolyut hém.t.b.)
2. Z-koordinata boyınsha jaylasıwı-bizin' obekt qanday qabatta jaylasqan.
3. Bizin' obekt ko'rinetug'ın yamasa ko'rinbeytug'ın bolsa (hu'jette bos maydanshalardı payda etiwı ushın da qollanıladı).
4. Tekst sıymay qalg'an jag'dayda ne qılamız.
5. Obekttin' jaylasıwı-koordinataları, shın'ları, uzını, eni.
6. Hər tərəpten orın qaldırıw pikselde yamasa basqa o'lsheń birliğinde.
7. Bettin' u'ziliwin ko'rsetiw (tiykarınan baspa ushın)
8. Vizual effekt - kursordı obektke aparg'anda ol o'zinin' formasın o'zgertiwi mu'mkin yamasa obektti qosqanda standart filtrlerdin' biri iske qosıladı (tek IE ushın)

3-BAP. Online veb saytlar jaratıu kuralları

1§. CMS lardan paydalanıu

Xazirgi uakıtta u'iken portallaram rauajlanbakta. Bulardın ha'mmesi bir dasturiy kural,tamiynat jardeminde jaratıladı. Kimdir HTML tilinde, kimdir PHP da, al kimdir CMS dep atalıushı sistemalarda veb saytlar jaratpakta. CMS degeni ne zat degen sorau payda boladı? Bul sistemanın ne ekenin tusiniu ushın, kelin veb saytlar kalay jaratılıtıgının bilip alamız. 1989-jılđa Tim Berners Li tamanınan World Wide Web, yag'ny putkil jer juzlik tarmak internet payda bolgannan baslap onın' ha'r bir paydalanıushısı apiuayı bolsa da, oz veb saytın jaratıu imkaniyatına iye boldı. Bırak bunın ushın HTML (Hyper Text Markup Language) tilin bilıu sha'rt edi. Turli IT kompaniyalar tәrepinen bul isti ansatlastırıu ushın bir kansha dasturiy paketler bulardan Adobe Dreamweaver ha'm Microsoft FrontPage dasturler jaratıldı. Bunday dasturlerden ayrımları sayt jaratıudın barshe (HTML kodın jazıudan serverge jukleugkshe) oz moyına aladı. Usı meenen birge Ko'p jagdaylarda (apiuayı betlerdi jaratıda) paydalanıushı bul kodtı bilıu sha'rt bolmagan. Sebebi bul dasturlerde veb betlerdi jaratıda vizual usıllarınan paydalanılğan.

Bırak, HTML redaktorlarınan kolaylıklarına karamay, sayttı basqarıu waqıt otken sayın ha'm jana maglumatlar kosılıu menen kıyınlasıp baraberedi. Sebebi informatsiyalıq texnologiyalar rauajlanıu menen veb saytlar ha'm rauajlanıp bardı. Sayt kartasın jaratıuday apiuayı funktsiyanı qosıw ushın ha'm veb jaratıushılar tәrepinen Ko'p is ha'reket talap etiledi. Sebebi bunın ushın barshe bo'limlerdi korıp shıgu betler arasındagı baylanısı tekserıu, menyudi jaratıu, forumlardı qosıw siyaklı a'mellerdi kiritıu kerek. Bul Ko'p waqıttıt ha'm itibardı talap etedi. Sayt jaratıudın mashkalası yag'ny janalanıuın avtomatlastırıu maksetinde u'iken informatsiyalıq kompaniyalar bulardan Newsweek ha'm Time jana dasturiy tamiynat jaratıu islerin baslauga majbur boldı. Bul dasturiy tamiynattın kontenti (informatsiyanı) basqarıu tizimleri (CMS – Content Management System) dep ataladı.

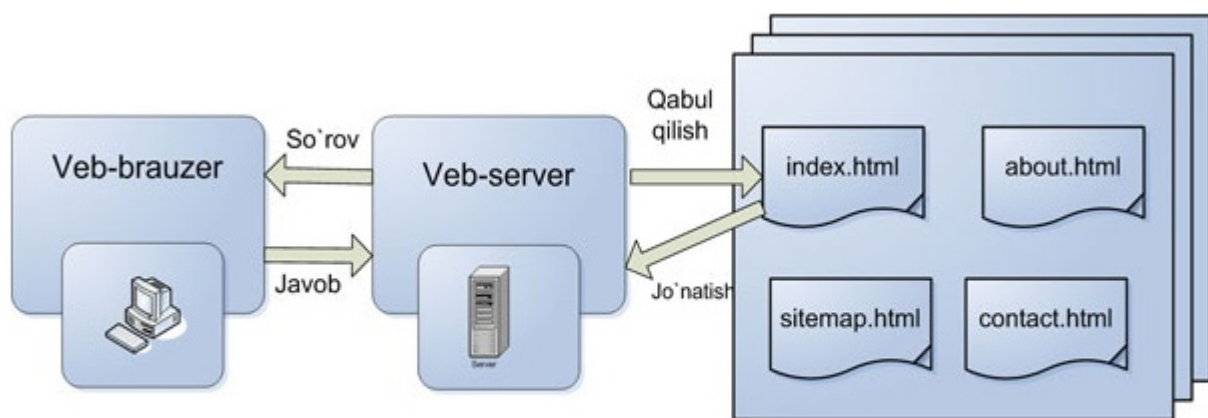
Statik ha'm dinamik veb saytlar

Sorau payda bolıwı mu'mkin: apiuayı HTML kodında jazılğan sayt penen CMS parkı ne? En baslı, HTML da jazılğan sayt statik jagdayda bolsa, zamanagoy saytlar dinamik koriniske.

Apiuayı sayt kaday printsip tiykarında islewın korip shıgamız. Paydalanıushı birar bir maselen page.html betti ashtı dep esaplayıq. Veb server ozindegi veb betler katalogin korip shıgadı ha'm eger page.html bolsa paydalanıushıǵa onı korsetedi kerı jagdayda bolsa 404 xabardi korseteti(Maglumat tauılmadı).

Dinamik sayt biraz basqasha isleydi. Paydalanıushı birar bir betke xabarlassa, birak bul xabarlasıu disktegi anıq bir faylǵa emes balki sayt dvijogına(eger dvijog PHP tilinde jazılğan bolsa adette bul fayl index.php boladı)karatılğan boladı. Dvijog pydalanıushıǵa kerek maglumattı derekten (maglumatlar bazası yaki disktegi fayldan)aladı, onı HTML betine aylantıradı ha'm veb serverge uzatadı ol lo'z gezeginde paydalanıushı brauzerına jiberedi.

Tagı bir sorau payda boladı: eger tek g'ana bir fayldı sorap onı brauzerge jollau mu'mkin bolsa sonsha kıyınshılıqlardıń keregi barmeken? Sonın'ı ushın bul sayttı basqarıu kolay bolsın. Aytayıq six 100 betli(bul onsha Ko'p emes) apiuayı sayt jarattınız. Erteme keshpe bul sayt dizaynının korinisin o'zgertpekshi bolsanız onda siz 100 betli sayttı kolda o'zgertip shıǵıwıńızǵa tuura keledi.

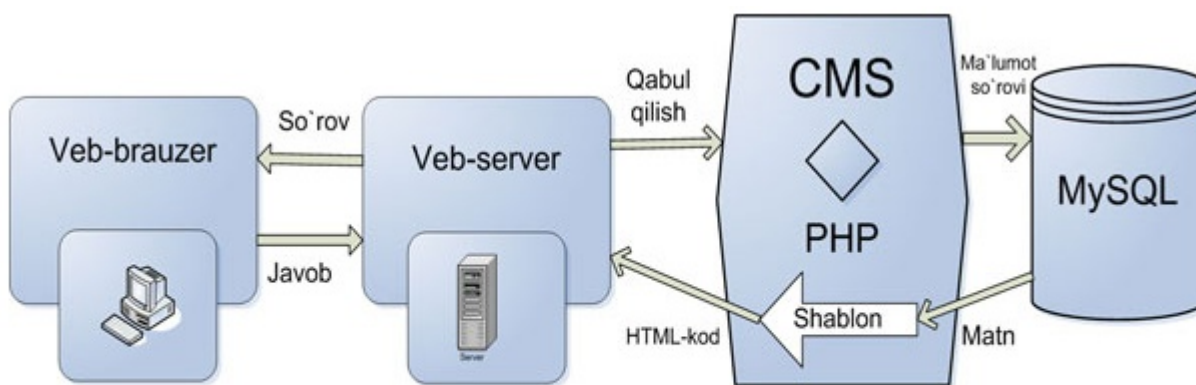

Veb-serverning CMS siz holda qanday ishlashi

Endi dinamik sayt kalay islewın korip shıgayıq. Tiykargı jagday – HTML betin jaratıu yag'nıy jvıjok kontenti – tekstli maglumatti (ol su'wret ha'm kesteler menen da bolıwı mu'mkin) aladı ha'm onı dizayını beriledi. Demek sayttın dizaynın o'zgertıu ushın siz

tek g'ana tayar grafik mazmunin ornatiuniz yaki bir eki fayldi sayt shabloni fayllarin o'zgeriuniz kerek.

CMS sisteması betlerin dinamik koriniske keltiredi: olar paydalanushı betlerin kormekshi bolgandag'ana ornatıladı. Bul degeni betler paydalanushı terepinen garezsiz korilip atırganda janalanıuı o'zgeriui mu'mkin.

Veb-serverning CMS bilan qanday ishlashi

CMS axmiatligi

Bul sistemanın tiykargı kolaylıgı sonda, dinamik veb saytlardı ansat jarata alıu ha'm olardı turli informatsiya menen toltırıu imkaniyatın beretuginlıgı. CMS sisteması adette kuramalı bolıp, olar o'z ishine informatsiyanı tarkatıu xizmetlerin (RSS), forumlar ha'm internet magazinlerdi aladı. Sol menen birge olardı o'zgeriui ha'm ansat.

CMS tek g'ana sayttağı turli informatsiyalardı basqarıudı avtomatlastıradı, balkim sol menen birge, sayt duzilisinin texnik terepleri menen tanıs bolmaganlar, yag'niy jazıushı ha'm jurnalistlarga saytta o'z materialların paydalanushı interfeysi arkalı qosıw imkaniyatın beredi. Usı narseden tusinikli boladı endi paydalanushılarga saytta o'z materialların koriı ushın HTML di ha'm sayttağı maglumatlar janalanıu texnologiyasın bilıu sha'rt.

CMS sisteması, sonın' menen birge veb sayt jaratıudı ha'r turli kaniygeler arasında bolistirip shıgıu imkaniyatını beredi. Usıgan kore veb dizayner o'z dıkkatın sayttın korinisine karatsa, texnik bagdarda bolmagan kaniygeler onı maglumatlar menen toltırıuğa ha'reket kıladı. Belgili, dvijog CMS tın bir bo'limi bolıp esaplanadı. Ol dizayn shablonı tiykarında sayt maglumatların shıgarıp beredi. Budan tıskarı CMS sayttağı maglumatlardı

basqariu (olar sayt bo'limlerin ha'm kategoriyalarin jaratuga ha'm maglumatlardi olar arasında bolip shigiuga imkan beredi) ha'm bul maglumatlardi analizleu kurallarida bar. Sol menen birge paydalaniushi sayt maglumatlari kay jerde (maglumat bazasinda, diskte HTML fayl korinisinde yaki uliuma sirtki serverde) saklanip atirganin biliui sha'rt emes. CMS kollaniui menen Ko'p g'ana kiyinshiliklardi jeniu mu'mkin. Jokarida misal retinde korilgen sayt kartasi ha'm avtomatik tarzde duziledi, bunun ushin paydalaniushidan xesh kanday kiyin ha'reket talap etilmeydi. Sol menne birge CMS sayttagi kosimsha funktsiyalardi, maselen su'wretler galereyasi yaki dizimnen o'tiw aynasi kollaniui imkaniyatini beredi – usunday funktsiyalar CMS keneytpeleri arkali a'melge asiriladi. Tek g'ana bul keneytpeni ornatiu kerek.

CMS ka ornatiudin o'zine xas kiyinshiliklari

Solay etip CMS lardin sonsha kolayliklari bolganda ne ushin ha'mme sayt iyeleri Joomla yaki Drupal siyakli CMS lerge o'tiwde kalemey atir? Bugan bir kansha sebeplardi korsetiu mu'mkin.

Birinshi sebep, inerttsiya boyinsha yaki basqasha ayitkanda ozi biletugin bir narsege uyrenip kaliuyu Insan HTML di isletuge uyrenip kaladi ha'm CMS ga o'tiwde saytti avtomatlastiriu boyinsha kansha kiyinshiliklar keltirmesin esh zattti o'zgertiudi kalemeydi. HTML ha'm CMS ga o'tiw jillar dauaminda a'melge asiuu mumkin.

Ekinshi sebep, tayyar minlap HTML betleri CMS maglumatlar bazasina tiykarlap o'zgertiui kerek boladi. Ayrim jagdaylarda buni kolda orinlau kerek boladi. U'lken saytlar ushin bul protsess op uakitti talap etedi bul oz gezeginde sayttin islep turuun ha'm sayt yielerine finanslik jaktan ziyan keltiredi. Albette CMS o'tiw saytti basqariu boyinsha sezirerli uakitti tejeuin esapka alinsa bul ozin aklaydi.

Endi CMS ka o'tiwge kesent etiuu mumkin bolgan tek g'ana bir sebep kaladi – texnik jagday. Aytirliktay barshe zamanagoy CMS isleui ushin xostingka PHP interpritatori ha'm MeSQL maglumatlar bazasi serveri boluu kerek. Bes altı jil aldın bunday funktsiyalarga iye xosting provadeyrlar az edi. Xazirge uakitka kelip PHP ha'm MySQL kollanatugin xostingti Ozbekistandada tauui kiyin emes.

Kaysi CMS tan paydalangan makul?

Xazirgi uakıtka kelip, CMS tiykarında kurulğan bir kansha sistemalar jaratılğan. Olarga misal etip Drupal, PHP-Nuke, WebDirector, Joomla!, NetCat, Slaed, Microsoft CMS, WordPress, PHPShop lardı keltiriuge boladı. Bul sistemalardıń ayrımları ulıma biypul bolsa, ayrımlarınan tek akshasın tolep paydalanıuga boladı. CMS ti tanlau bir terepten ansat korinsede bul kıyn masele. Internette onıń mınlap dollarlar turatugın ashık kodları biypul turatugın turleri bar. Solay etip CMS lar menen islue boyınsha xesh kanday tajribeniz bolmasa kerekisin tanlauın kıynshılık tudıradı. Daslep biypul CMS lardı isletiuge ha'reket kılamız. Sebebi Ko'p pul tolep CMS kurıga paydalanıudan ne payda. Usı jerde bir narseni aytıp otıru kerek: bul menen ozimizge zıyyan keltiremez. Basqa jaktan bolsa kanshelik kuramalı bolsa sonshalı kızık boladı solay emespe? Endi CMS larga jane bir talap koyamız: universallık. Bul degeni biz paydalanbakshı bolğan CMS pas konfiguratsiyadada isley alıulıgı. Sonday sayttı lokal serverden xakıy serverge otkizgenimizde yaki serverdin ozinde jaratıp atırğanımızda CMS penen xesh kanday kıynshılıklar tuudırmaulıgı kerek. Bul talapka bolsa Ko'pshilik biypul CMS ler juap bermeydi.

Barshe dasturiy tamiynatlarga koyılatugın talaplardan jane bireuı kauıpsızlık. Sonıń ushın CMS lardıń kauıpsızlık darejesin janalap turıu kerek. Natiyjede, talaplarımızga aytarlıktay tolık juap beretugın to'mendegi: PHP Nuke, Drupal, Joomla!, Slaed CMS sistemalarıg'ana kaladı. Endi ane sol CMS lardı terenrek korip shıgamız ha'm natiyjelerdi alamız.

PHP Nuke. En birinshi CMS lardan biri bolıp, ashınarlıgı Ko'p uakıtlardan beri janalanbay kelmekte. Birak onıń kodı Ko'plegen turler ushın tiykar bolıp xızmet etpekte (maselen, DotNetNuke, PostNuke). Bul bir-birine atı jagınan jakın bolğan sistemalar paydalanıushı dikkatına naubetpe naubet shıgıp turadı. Funktsionallık jaktan sistema jetisken bolıp, onıń ushın Ko'plegen kosımsha moduller jaratılğan. Maselen, maglumatlar lentası, forum, makalalar, sorau payda etiu, statistika alıp barıu ha'm basqalar. Birak, sayttın duzilisi jagınan birdey bolıp kaladı. Sol menen birge, bil sistema jukleniuı kıyn boladı, yag'nıy kosımsha moduller betlerdin jukleniuın kıynlastıradı. Bul oz gezeginde paydalanıushıga jakpauı mumkin. Jukleniu tek g'ana betke al balkim servergeda tusedi bul bolsa xosting xızmetin orınlaushıga jakpaydı. Eger sizdi usı shartler kanaatlandırısa usı CMS tı tanlauınız mumkin. Saytı: www.nukefiles.ru.

Drupal. Turli o'zgerisler arkali maslaxatlar alin boyinsha en yetuk CMS dep ayti mumkin. Ushu yerde soni aytip o'tiw kerek, "Tomchi" (bul sistema atisi ingliz tilinen ushunday ma'nisi beridi) tiykarinda CMS emes, balkim "CMS ti duziushi tizim". Onin' jardeminde siz tayyar bloglardan kerekli CMS ti jiyaysiz. Soni aytip o'tiw kerek funktsionallik ha'm dizayn jaktan ozinizdi kanaatlantirishi CMS tip ayda etesiz. Standart moduller toplamina blog, forum, xabarlar lentasi, fayllardi yukleu, dauis beriu, izleuler kiredi. Bunda korinetugin kemshilikler bireu: PHP ha'm MySQL di yetik biliu kerek. Eger bul kiskartpalardi tusinbeken bolsaniz, keyngi CMSka oteverin, bolmasa bul tizimge terenrek itibar berin. Sayti: www.drupal.org texnik jardemdi www.drupal.ru saytinan aluyniz mumkin.

Slaed CMS. Bugingi kunde Ko'p tarkalgan bolip CMS, turli saytlarda isletiledi. Eki varianti bar: pullik ha'm biypul (OpenSlaed). Ekeuda bir yadroda (bul kauipsizlik darejesi birdey) ha'm tek g'ana funktsionalligina tasir kiliushi moduller san menen pakr kiladi. Biypul variantinda belgili bir temadagi kishi portal jaratiu mumkin. Birak bunnan artiq emes. Dizayn ha'm onshalik kiyinshiliksiz o'zgartiliu mumkin. Sistema tiykarinda Rossiyada jaratilgani ushyn jardem (slaed.net) haqqinda kaygurmasada boladi.

Joomla! Bugingi kunde en yetuk dvijoglardan biri bolip, onin' ushyn onshalik Ko'p kosimsha modullari jaratilgan, olar jardeminde ozigizdin saytinizga aytarliktay funktsionallik beruyniz mumkin. Bul dizaynada tiyisli bolip, onni o'zgartiu ushinam juda Ko'p shablonlar bar. Birak, bul yerde bir kemshiligam bar: shablonlar sistemasini sonday duzilgen, betti jaratiu ha'm toltiriu protsessindesayt bo'limsheleri kishish-kishi bo'limler bolip. Ajralip kaluu mumkin. YAg'niy, bul bo'limler dizim tiykarinda kurilgan. Bul bolsa saytinizga oz jeke korinis beruynizge bir katar kiyinshiliklar tuadiradi: jokarida atap otilgen bo'limler kalegen yerde shigip, kolaysizliklar tudiradi olardi ketiriu ushyn uaktiniz ketedi. Uluma ayitkanda, eger sizdi tayyar shablonlar kaniqtirsa (olar juda Ko'p ha'm ha'r turli), ol jagdayda bul tizim sizge juda mas keledi. Eger siz Joomla! ni tanlap ozinizge mas original sayt jaratpakshi bolsaniz azmaz kiyinshilikka ushraysiz. Sayt: joomla.org solay etip jokarida keltirilgen usunislar tiykarinda oz saytinizdi tez ha'm anisat tarzde jaratiuyniz mumkin. Birak xesh kaysi CMS sizge tayyar korinistegi saytti usinbaydi. Bunun ushyn sizden ha'reket ha'm umtiliu talap etiledi. Jaratilib atirgan saytiniz basqalardikine kusamasligi, dizayn tarepten

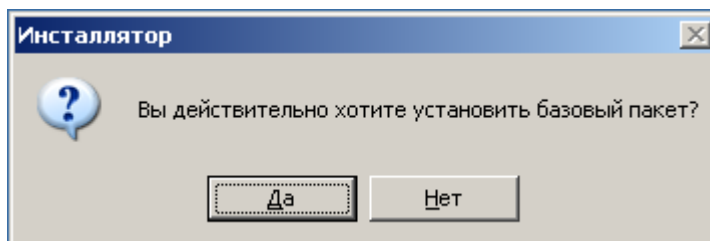
takirarlanbas ha'm original bolıuı ushın bolsa fantaziyanız ha'm kabiletinizdi kollaınıız
kerek.

2§. Denwer dasturin ornatiu

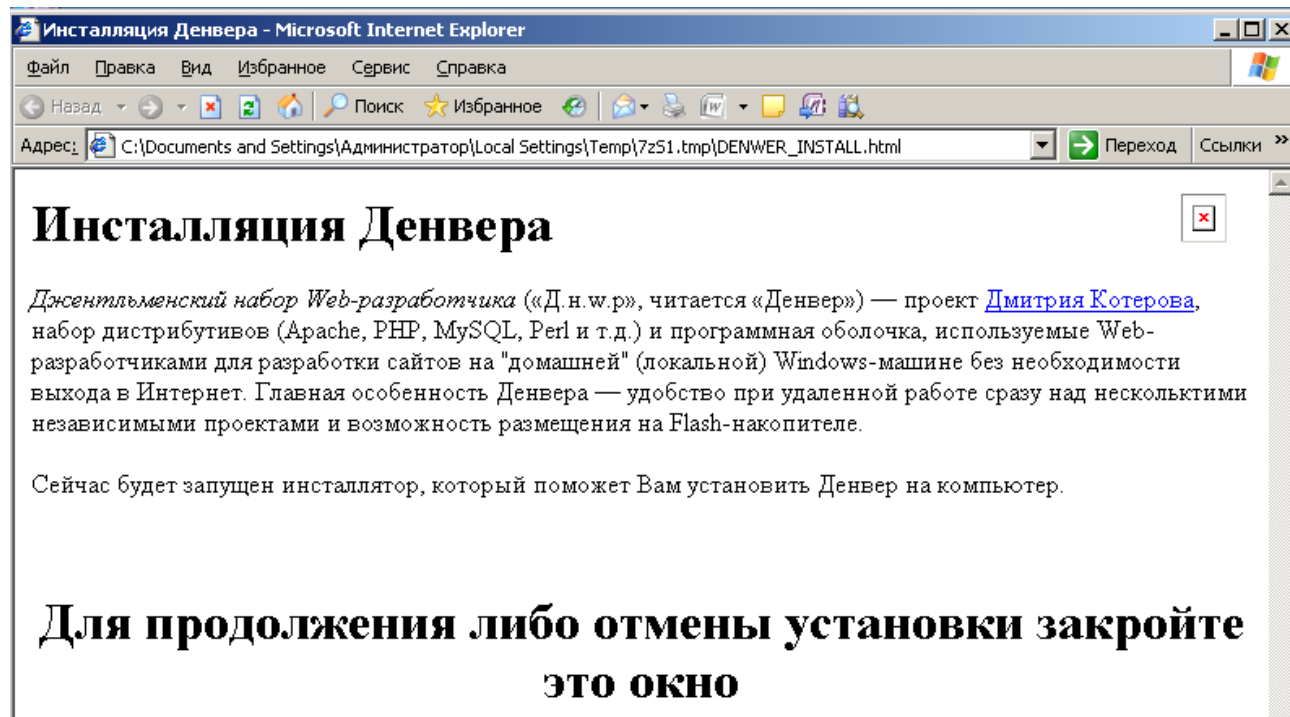

Denwer dasturi haqqında. Denwer – bul distributivlar toplami (Apache, PHP, MySQL, Perl ha'm basqalar) ha'm Web- kaniygeler ushin saytlardi jaratiuda uy sharayatında (lokal) Windows operatsion sistemasında internetke shikpastan dasturiy tamiynat. Denwer – lokal serverler payda etiushi dasturler arasında jetekshi bolıp esaplanadı. Apiuyılık ha'm kolaylık Denwerdin jetekshiligin tamiynleydi.

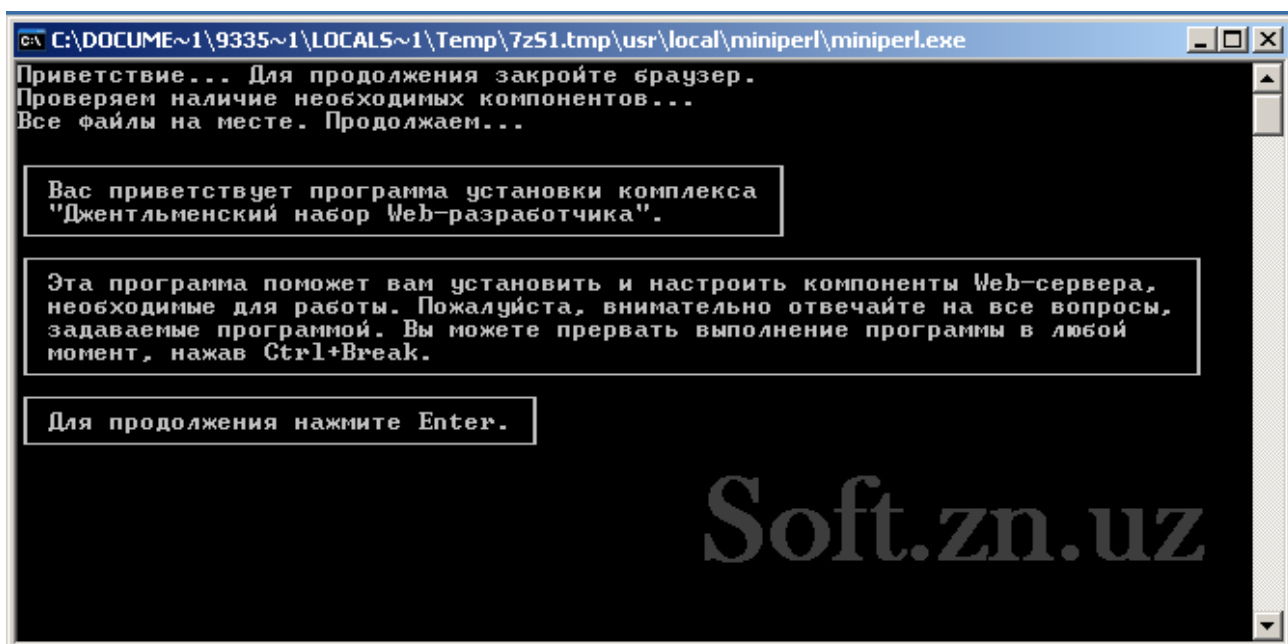
Denwer dasturin ornatiu. Denwer.exe faylın iske tusiremiz.

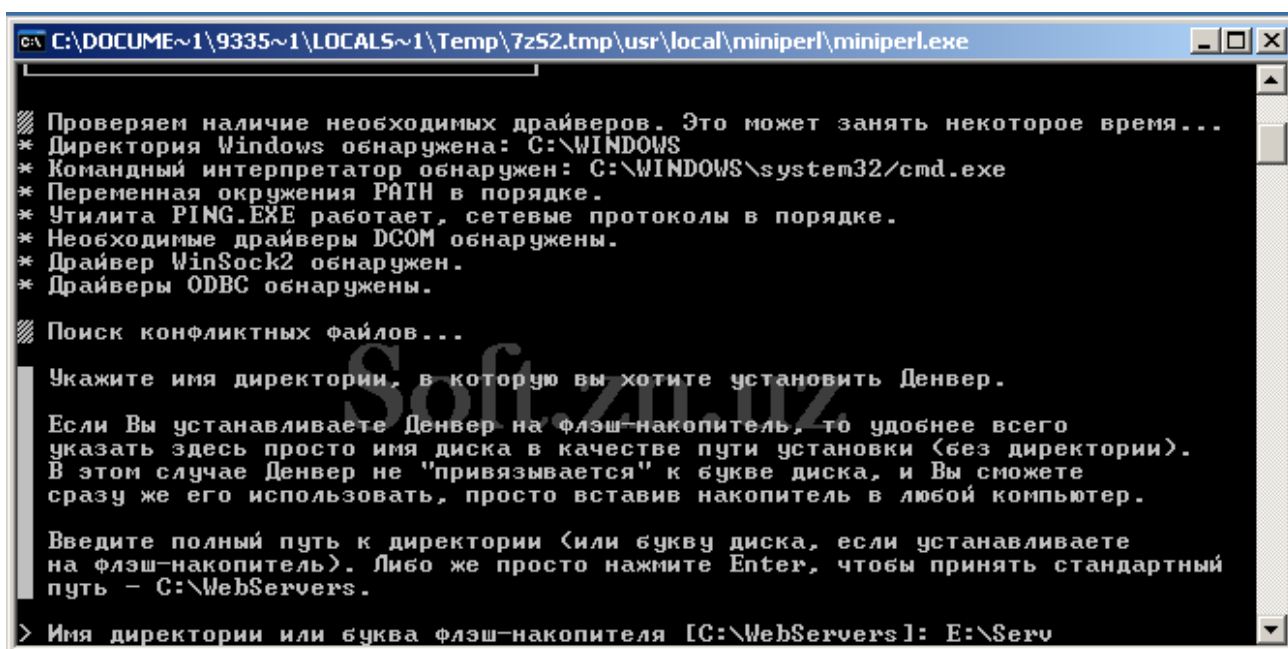
“DA” tiymesin basıp, ornatiudı baslaymız. Keyn brauzer avtomat tarizde ashılıp, Denwer turalı maglumat shıgadı. Bul aynanı jauamız.

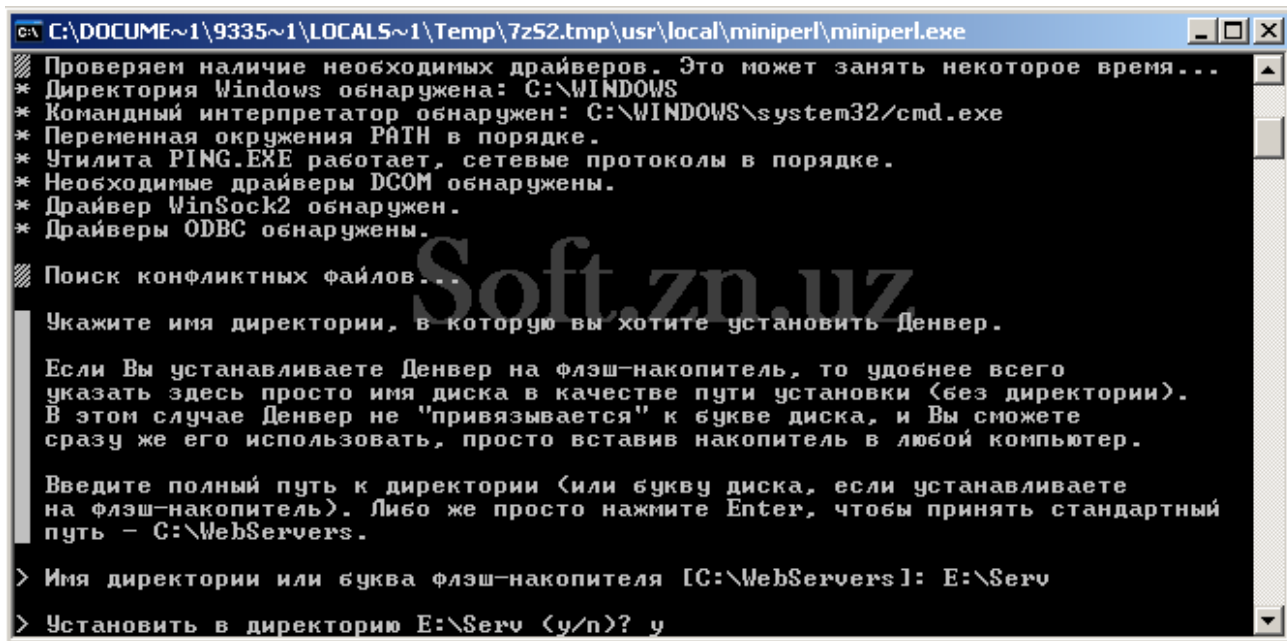
Keyn ayna ornatiuın toktatiu mumkinligin haqqında maglumat beredi. ENTER tiymesin basamız.

Son operatsion sistema dastur mashligin tekseredi. En sonnında, veb serverdi kaysı adoeske ornatiu kerekligin soraydı, tolík adresi jazıladı (E:\Serv).

Keyin, direktoriyanı tasdiyıklau kerek boladı.


```
C:\DOCUME~1\9335~1\LOCALS~1\Temp\7z52.tmp\usr\local\miniperl\miniperl.exe
Проверяем наличие необходимых драйверов. Это может занять некоторое время...
* Директория Windows обнаружена: C:\WINDOWS
* Командный интерпретатор обнаружен: C:\WINDOWS\system32/cmd.exe
* Переменная окружения PATH в порядке.
* Утилита PING.EXE работает, сетевые протоколы в порядке.
* Необходимые драйверы DCOM обнаружены.
* Драйвер WinSock2 обнаружен.
* Драйверы ODBC обнаружены.

Поиск конфликтных файлов...

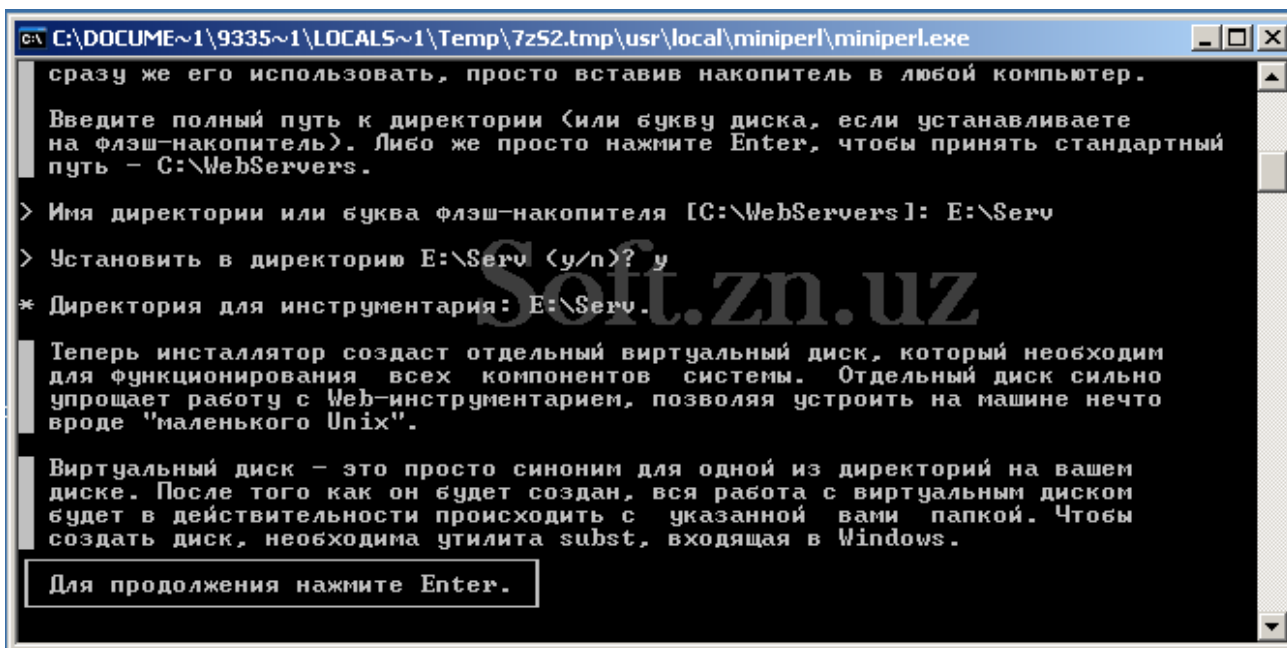
Укажите имя директории, в которую вы хотите установить Денвер.

Если Вы устанавливаете Денвер на флэш-накопитель, то удобнее всего
указать здесь просто имя диска в качестве пути установки (без директории).
В этом случае Денвер не "привязывается" к букве диска, и Вы сможете
сразу же его использовать, просто вставив накопитель в любой компьютер.

Введите полный путь к директории (или букву диска, если устанавливаете
на флэш-накопитель). Либо же просто нажмите Enter, чтобы принять стандартный
путь - C:\WebServers.

> Имя директории или буква флэш-накопителя [C:\WebServers]: E:\Serv
> Установить в директорию E:\Serv (y/n)? y
```

Virtual disk haqqında sizge maglumat shıgadı. Bul disk avtomat yaratıladı ha'm yaratılğan jana virtual diskke siz bergen adrestegi papkaga (E:\Serv) birlestiredi. ENTER


```
C:\DOCUME~1\9335~1\LOCALS~1\Temp\7z52.tmp\usr\local\miniperl\miniperl.exe
сразу же его использовать, просто вставив накопитель в любой компьютер.

Введите полный путь к директории (или букву диска, если устанавливаете
на флэш-накопитель). Либо же просто нажмите Enter, чтобы принять стандартный
путь - C:\WebServers.

> Имя директории или буква флэш-накопителя [C:\WebServers]: E:\Serv
> Установить в директорию E:\Serv (y/n)? y
* Директория для инструментария: E:\Serv.

Теперь инсталлятор создаст отдельный виртуальный диск, который необходим
для функционирования всех компонентов системы. Отдельный диск сильно
упрощает работу с Web-инструментарием, позволяя устроить на машине нечто
вроде "маленького Unix".

Виртуальный диск - это просто синоним для одной из директорий на вашем
диске. После того как он будет создан, вся работа с виртуальным диском
будет в действительности происходить с указанной вами папкой. Чтобы
создать диск, необходима утилита subst, входящая в Windows.

Для продолжения нажмите Enter.
```

Jaratılğan virtual disk ushın ha'rip tanlau kerekligi esletiledi ha'm sizden kalegen bir ha'rip tanlaunızdı soraydı (Z). ENTER

```
C:\DOCUME~1\9335~1\LOCAL5~1\Temp\7z52.tmp\usr\local\miniperl\miniperl.exe
* Директория для инструментария: E:\Serv.

Теперь инсталлятор создаст отдельный виртуальный диск, который необходим
для функционирования всех компонентов системы. Отдельный диск сильно
упрощает работу с Web-инструментарием, позволяя устроить на машине нечто
вроде "маленького Unix".

Виртуальный диск – это просто синоним для одной из директорий на вашем
диске. После того как он будет создан, вся работа с виртуальным диском
будет в действительности происходить с указанной вами папкой. Чтобы
создать диск, необходима утилита subst, входящая в Windows.

Для продолжения нажмите Enter.

Поиск утилиты subst...
Программа "subst" похожа на subst, пробуем запустить...
* Утилита subst обнаружена.

Определитесь с именем нового диска. Как оптимальный вариант предлагается
диск Z: – маловероятно, что он у вас уже занят. Впрочем, вы можете
вести и любую другую букву диска, который еще не занят. Указывать
существующие диски запрещено.

> Введите букву будущего виртуального диска [Z]: Z_
```

Fayllar koshiriliu haqqında maglumat beriledi. ENTER

```
C:\DOCUME~1\9335~1\LOCAL5~1\Temp\7z52.tmp\usr\local\miniperl\miniperl.exe

Поиск утилиты subst...
Программа "subst" похожа на subst, пробуем запустить...
* Утилита subst обнаружена.

Определитесь с именем нового диска. Как оптимальный вариант предлагается
диск Z: – маловероятно, что он у вас уже занят. Впрочем, вы можете
вести и любую другую букву диска, который еще не занят. Указывать
существующие диски запрещено.

> Введите букву будущего виртуального диска [Z]: Z

* Имя виртуального диска: Z.

Тестовый запуск subst...
ОК, диск создан, система работает. Тестируем...
* Виртуальный диск создается и отключается без ошибок.

Сейчас будет произведено копирование файлов в директорию
E:\Serv. Для отмены нажмите Ctrl+Break.

Для продолжения нажмите Enter.
```

1 yaki 2 tanlau kerekligi soriladi. 1. Virtual disk kashan serverdi iske tusirgeninizde payda boladi, eger 2 tanlasaniz virtual disk kashan iske tusirsensiz payda boladi. Biz ushin 1 variant jaksirak. ENTER

```
C:\DOCUME~1\9335~1\LOCAL5~1\Temp\7z52.tmp\usr\local\miniperl\miniperl.exe

Копируются файлы, ждите...
Обновляем параметры конфигурации...

Денвер может запускаться в двух режимах:
1. Виртуальный диск создается ПРИ ЗАГРУЗКЕ ОС. Запуск серверов
   осуществляется с помощью ярлыка на Рабочем столе. При завершения
   работы Денвера виртуальный диск НЕ отключается.
   * Этот режим рекомендуется использовать, если вы собираетесь
   * использовать виртуальный диск, не запуская серверов (например,
   * хотите запускать Perl-скрипты не только из браузера, но и из
   * командной строки).
2. При загрузке ОС виртуальный диск НЕ создается. На Рабочем столе
   также, как и в п. 1, создаются ярлыки для запуска и останова серверов.
   При запуске серверов вначале создается виртуальный диск, после
   останова - диск отключается.
   * Необходимо помнить, что в этом режиме при неактивном Денвере не
   * будет доступа к виртуальному диску (в частности, к Perl).
   * Кроме того, некоторые версии Windows не умеют правильно отключать
   * виртуальный диск (требуется перезагрузка).

Рекомендуется выбрать вариант 1, потому что он наиболее удобен.

> Введите 1 или 2 [1]: 1
```

Jumis stolında denverdi basqaratugin “yarlık” lar payda etiu kerekligi sorladı (start, stop, restart). Y

```
C:\DOCUME~1\9335~1\LOCAL5~1\Temp\7z52.tmp\usr\local\miniperl\miniperl.exe

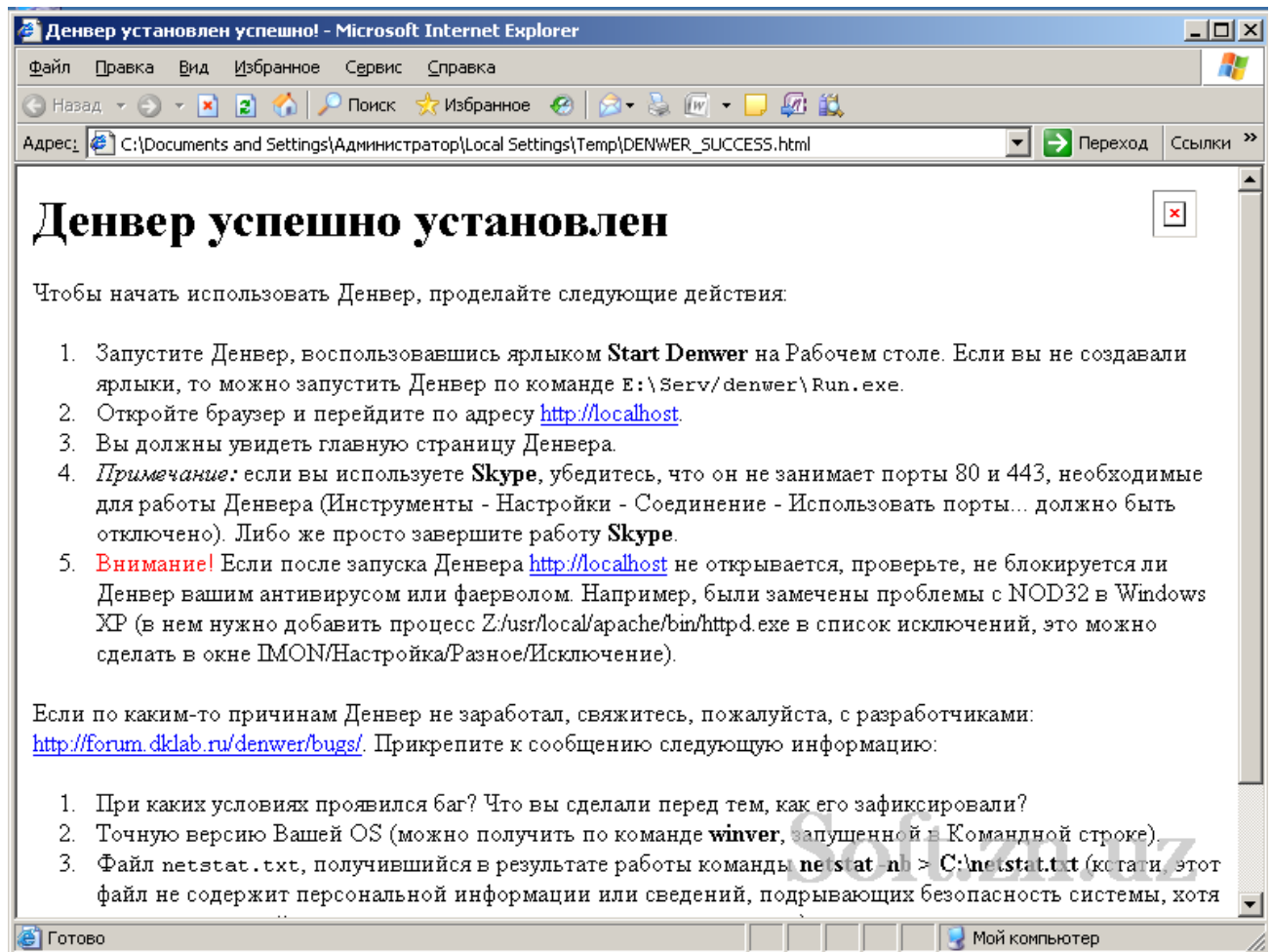
Копируются файлы, ждите...
Обновляем параметры конфигурации...

Денвер может запускаться в двух режимах:
1. Виртуальный диск создается ПРИ ЗАГРУЗКЕ ОС. Запуск серверов
   осуществляется с помощью ярлыка на Рабочем столе. При завершения
   работы Денвера виртуальный диск НЕ отключается.
   * Этот режим рекомендуется использовать, если вы собираетесь
   * использовать виртуальный диск, не запуская серверов (например,
   * хотите запускать Perl-скрипты не только из браузера, но и из
   * командной строки).
2. При загрузке ОС виртуальный диск НЕ создается. На Рабочем столе
   также, как и в п. 1, создаются ярлыки для запуска и останова серверов.
   При запуске серверов вначале создается виртуальный диск, после
   останова - диск отключается.
   * Необходимо помнить, что в этом режиме при неактивном Денвере не
   * будет доступа к виртуальному диску (в частности, к Perl).
   * Кроме того, некоторые версии Windows не умеют правильно отключать
   * виртуальный диск (требуется перезагрузка).

Рекомендуется выбрать вариант 1, потому что он наиболее удобен.

> Введите 1 или 2 [1]: 1
> Создать ярлыки на Рабочем столе для запуска Денвера (y/n)? y
```

En sonunda dastur ornatilganligı haqqında maglumat beriledi

Ha'm jumis stolında mına “yarlık” lar payda boladı.

Dasturdin tolík ornatilganlıgın tekseremiz. Onın' ushın, jumis stolındağı **Start Denwer** “yarlık”tı iske tusiremis ha'm barshe xizmetler (php, mysql, apache) iske tusirilip atirganlıgın koremis. Odan son kalegen brauzerimizden (opera, Mozilla, IE, Chrome), adres jazılatuğın jerge **localhost** dep jazamız. Eger dastur durıs ornatilgan bolsı, to'mendegi maglumat ekranga shıgadı.

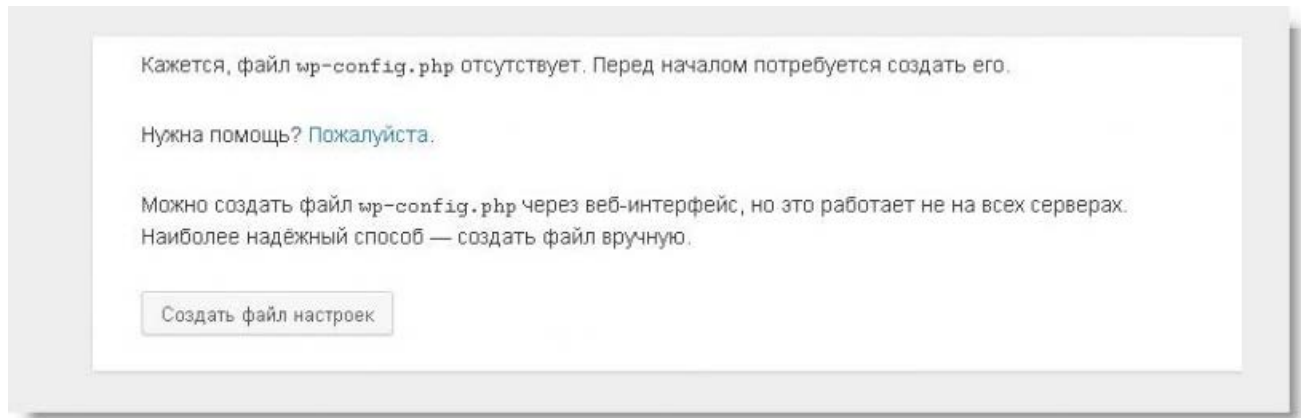
Diskler dizimin karasanız, taza Z atlı disk payda bolganlıgı koriuınız mumkin. Bul disk ishindegi maglumatlar, E:\Serv ishindegi maglumatlar menen bir. YAg'ny bul disk adreske link (ko'rsatkich) esaplanadı.

3§. WordPress'ti lokal serverge ornatiu

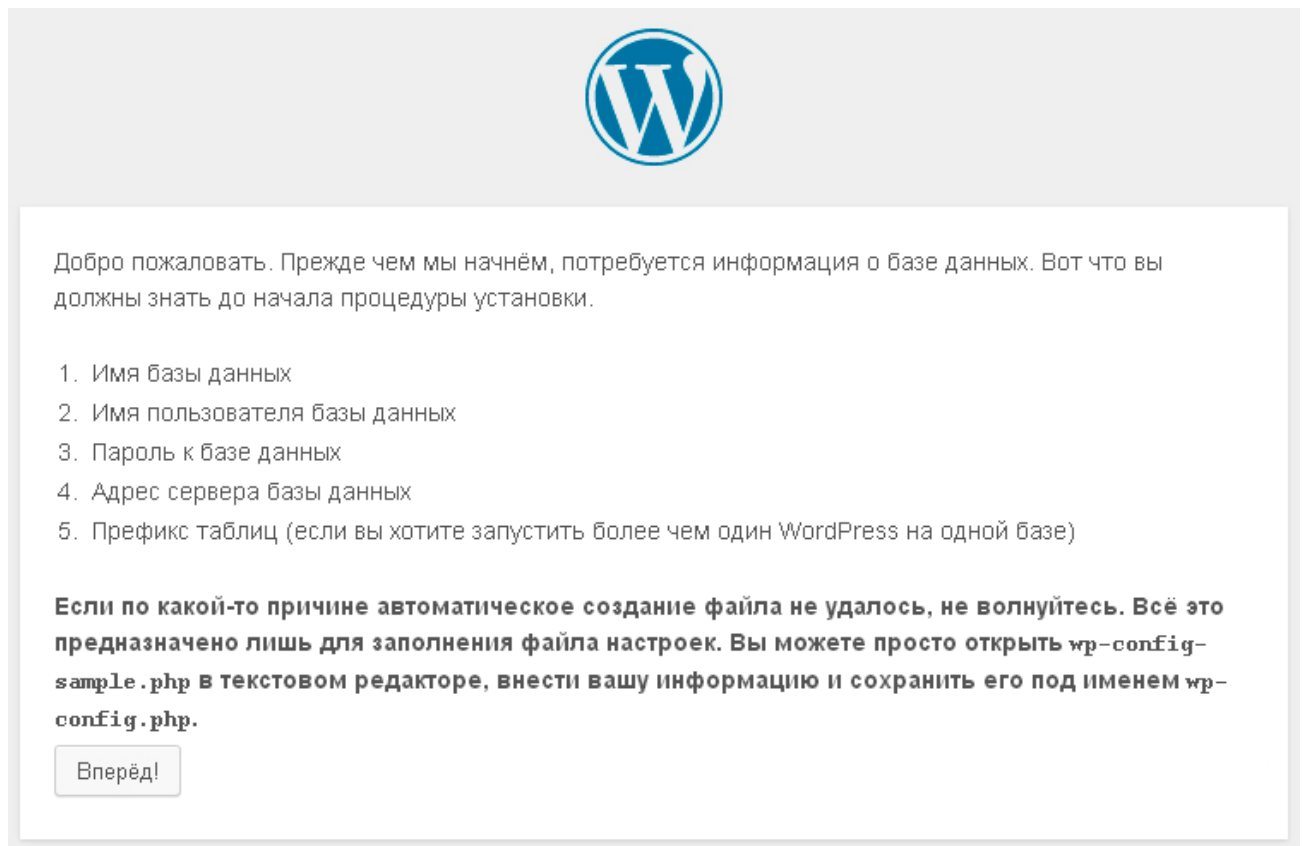

WordPress'ti lokal serverge ornatiu ushin birinshi orında WordPress'ti ozi kerek boladı ha'm albette ornatilgan Denwer dasturi ha'm kerek boladı. WordPressti juda ha'm ansat. WordPressti ornatish papkasın lokal serverdegi diskke jaylastıramız ha'm brauzerde sayttı ashamız.

Sodan son to'mendegi korinis payda boladı:

“Sozdat fayl nastroek” tuymesin basamız. Keyn usınday aynaga dus kelemiz.

Bul jerde WordPressti ornatiu ushın ne zatlar kerekligi haqqında toktalıp otılgen. “Vperyod!” tiymesin basamız. Sodan son to’mendegiformanı toltıramız. Bul jerde “Imya bazı dannıx” degen orınga maglumat bazası atı kiritiledi. Maglumat bazasın jaratiu ushın to’mendegi manzilge kiremiz: localhost/tools/phpmyadmin/ , menyular betinen ”bazı dannıx”menyuna kiremiz ha’m usı jerde wordpress atı, kodirovkası ut8_general_ci menen maglumat bazasın jaratamız. Endi bolsa formanı toltırıuımız mumkin. Paydalaniushı degen jerge ROOT, paroldi bolsa bos kaldıramız.

Введите здесь информацию о подключении к базе данных. Если вы в ней не уверены, свяжитесь с хостинг-провайдером.

Имя базы данных	wordpress	Имя базы данных, в которую вы хотите установить WP.
Имя пользователя	root	Имя пользователя MySQL.
Пароль		...и пароль пользователя MySQL.
Сервер базы данных	localhost	Если localhost не работает, нужно узнать правильный адрес в службе поддержки хостинг-провайдера.
Префикс таблиц	wp_	Если вы хотите запустить несколько копий WordPress в одной базе, измените это значение.

Jiberiu tuymesin basamız.

Всё в порядке! Вы успешно прошли эту часть установки. WordPress теперь может подключиться к вашей базе данных. Если вы готовы, пришло время...

Keyn “Zapustit ustanovku” tuymesin basamız.

Endi bolsa usı formanı toltırıp shıgamız, “Ustanovit WordPress”tuymesin basamız.

Добро пожаловать

Добро пожаловать в знаменитую пятиминутную установку WordPress! Вы можете просмотреть на досуге [документацию](#) [ReadMe](#). Или просто заполните информацию ниже — и вперёд, к использованию самой расширяемой и мощной персональной платформы для публикаций в мире!

Требуется информация

Пожалуйста, укажите следующую информацию. Не переживайте, потом вы всегда сможете изменить эти параметры.

Название сайта

Имя пользователя

Имя пользователя может содержать только латинские буквы, пробелы, подчёркивания, дефисы, точки и символ @.

Пароль, дважды

Если вы оставите это поле пустым, пароль будет создан автоматически.

Индикатор надёжности

Подсказка: Пароль должен состоять как минимум из семи символов. Чтобы сделать его надёжнее, используйте буквы верхнего и нижнего регистра, числа и символы наподобие ! " ? \$ % ^ &).

Ваш e-mail

Внимательно проверьте адрес электронной почты, перед тем как продолжить.

Приватность

☒ Разрешить поисковым системам индексировать этот сайт

Установить WordPress

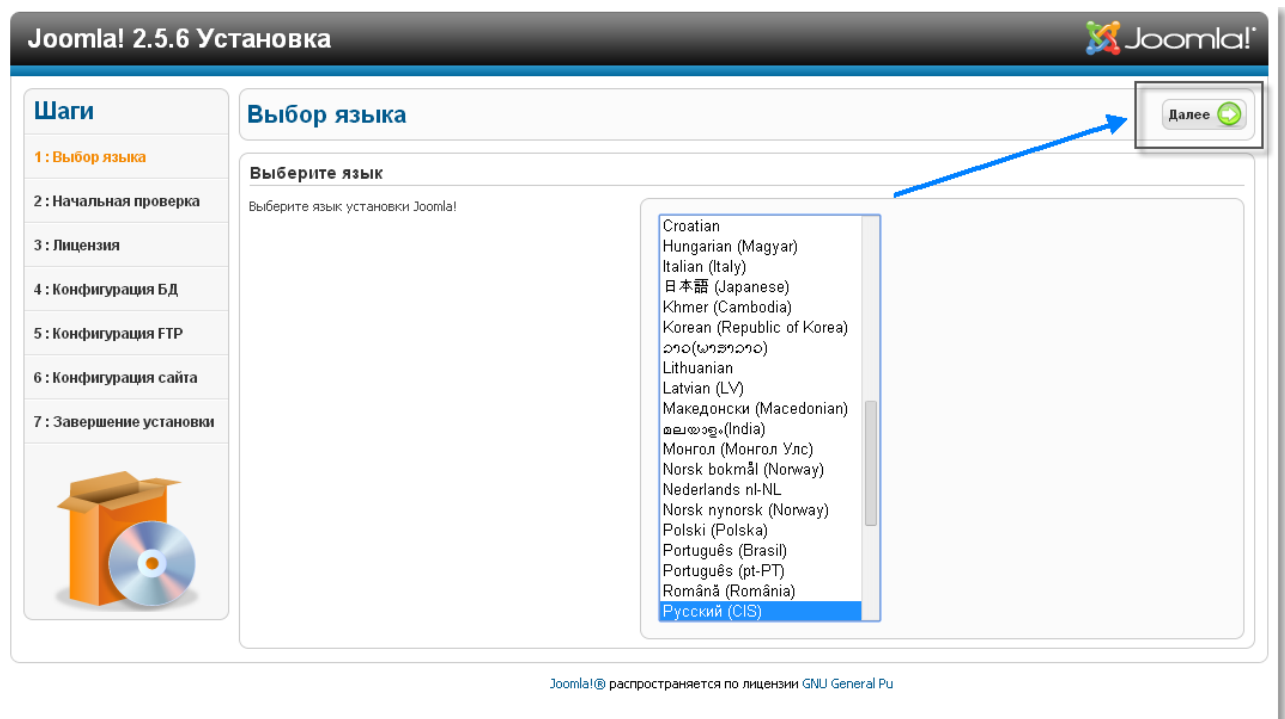
usının menen lokal serverdegi WordPress arkalı isleytugin sayt tayyar. Panel basqaruına kiriu ushın: sayt atı /wp-admin/ manzilden paydalanamız.

4§. Joomla da sayt jaratiu. Joomla nıl okal serverge ornatiu

Joomla ashık odlı biypul CMS lar ishinde WordPress'dandan keyn ekinshi orındı iyelep turıptı.

Joomla'nı lokal serverge ornatiu ushin Denwer yaki usıgan kusagan dasturlerden paydalanamız. Joomla skriptlerin lokal serverge (joomla.uz.loc>www) ornatıp ogan atılğan papka (misol uchun: joomla.uz.loc), yag'nıy domen atın brauzerge kiritip iske tusiremis sodan son to'mendegi ayna payda boladı:

Ekinshi baskishta to'mendegi tekseriu a'melge asırıldı

Шаги

- 1: Выбор языка
- 2: Начальная проверка**
- 3: Лицензия
- 4: Конфигурация БД
- 5: Конфигурация FTP
- 6: Конфигурация сайта
- 7: Завершение установки

Начальная проверка

Начальная проверка для Joomla! 2.5.6 Stable [Ember] 19-June-2012 14:00 GMT:

Если любая из этих установок не поддерживается (выделена как **Нет**), то настройки вашей системы не соответствуют минимально-необходимым требованиям. Пожалуйста, измените настройки вашей системы и повторите проверку. Иначе, это может привести к сбою при установке и некорректной работе системы.

Версия PHP >= 5.2.4	Да
Поддержка Zip	Да
Поддержка XML	Да
Поддержка базы данных: (mysql, mysqli)	Да
MB язык по умолчанию	Да
MB String Overload выключена	Да
Поддержка INI Parser	Да
Поддержка JSON	Да
configuration.php Доступно на запись	Да

Рекомендуемые установки:

Эти установки рекомендуются для полнофункциональной совместимости PHP с Joomla!.

Однако, Joomla! может работать, даже если ваши текущие установки не полностью совпадают с рекомендованными.

Директивы	Рекомендовано	Текущее
Safe Mode	Выкл	Выкл
Показывать ошибки	Выкл	Вкл
Загрузка файлов	Вкл	Вкл
Magic Quotes Runtime	Выкл	Выкл
Magic Quotes GPC	Выкл	Выкл
Register Globals	Выкл	Выкл
Буферизация вывода	Выкл	Выкл
Session Auto Start	Выкл	Выкл
Встроенная поддержка ZIP (Рекомендуется)	Вкл	Вкл

Joomla!® распространяется по лицензии GNU General Public License.

Ushinshi baskishta Joomla! litsenziyası menen tanışuınız mumkin.

Шаги

- 1: Выбор языка
- 2: Начальная проверка
- 3: Лицензия**
- 4: Конфигурация БД
- 5: Конфигурация FTP
- 6: Конфигурация сайта
- 7: Завершение установки

Лицензия

Лицензия GNU/GPL

Table of Contents

- GNU GENERAL PUBLIC LICENSE
 - Preamble
 - TERMS AND CONDITIONS FOR COPYING, DISTRIBUTION AND MODIFICATION
 - How to Apply These Terms to Your New Programs

GNU GENERAL PUBLIC LICENSE

Version 2, June 1991

Copyright (C) 1989, 1991 Free Software Foundation, Inc.
59 Temple Place - Suite 330, Boston, MA 02111-1307, USA

Everyone is permitted to copy and distribute verbatim copies of this license document, but changing it is not allowed.

Preamble

The licenses for most software are designed to take away your freedom to share and change it. By contrast, the GNU General Public License is intended to guarantee your freedom to share and change free software—to make sure the software is free for all its users. This General Public License applies to most of the Free Software Foundation's software and to any other program whose authors commit to using it. (Some other Free Software Foundation software is covered by the GNU Library General Public License instead.) You can apply it to your programs, too.

When we speak of free software, we are referring to freedom, not price. Our General Public Licenses are designed to make sure that you have the freedom to distribute copies of free software (and charge for this service if you wish), that you receive source code or can get it if you want it, that you can change the software or use pieces of it in new free programs, and that you know you can do these things.

To protect your rights, we need to make restrictions that forbid anyone to deny you these rights or to ask you to surrender the rights. These restrictions translate to certain responsibilities for you if you distribute copies of the software, or if you modify it.

For example, if you distribute copies of such a program, whether gratis or for a fee, you must give the recipients all the rights that you have. You must make sure that they, too, receive or can get the source code. And you must show them these terms so they know their rights.

We protect your rights with two steps: (1) copyright the software, and (2) offer you this license which gives you legal permission to copy, distribute and/or modify the software.

Also, for each author's protection and ours, we want to make certain that everyone understands that there is no warranty for this free software. If the software is modified by someone else and

Joomla!® распространяется по лицензии GNU General Public License.

Tortinshi baskishta maglumatlar bazasın sazlaymız.

Шаги

- 1: Выбор языка
- 2: Начальная проверка
- 3: Лицензия
- 4: Конфигурация БД**
- 5: Конфигурация FTP
- 6: Конфигурация сайта
- 7: Завершение установки

Конфигурация базы данных

Настройки подключения к базе данных

Joomla! хранит информацию сайта в базе данных. На этой странице вводится информация, необходимая для создания базы данных.

Если вы устанавливаете сайт на рабочем сервере в интернете, вам потребуется узнать параметры подключения у вашего хостера.

На некоторых хостингах требуется предварительно создать базу данных и только после этого начинать установку Joomla!. Если вы увидите сообщение "Не удалось подключиться к базе данных", убедитесь, что имя пользователя и пароль доступа к базе данных введены правильно. Если сообщение появится снова, уточните у хостера, не требуется ли на его сервере создать базу данных до установки Joomla!.

Основные установки

Тип базы данных * *Это обычно "MySQL"*

Mysqli

Имя сервера базы данных * *Это обычно "localhost"*

localhost

Имя пользователя * *Введите имя пользователя базы данных, выданное хостером. На локальном сервере обычно используется учётная запись "root" без пароля.*

root

Пароль * *Введите пароль пользователя MySQL. Не рекомендуется применять учётную запись без пароля.*

Имя базы данных * *На некоторых хостингах присутствует ограничение по количеству используемых баз данных. Использование префиксов таблиц позволяет установить несколько сайтов на Joomla! в одну базу данных.*

dbforjoomla

Префикс таблиц * *Укажите префикс таблиц или используйте **автоматически сгенерированный**. Рекомендуемая длина префикса: 3-4 символа (латинские буквы и цифры) и символ подчеркивания в конце. Убедитесь, что выбранный префикс не используется в именах существующих таблиц базы данных.*

uk7Zj_

Действия с уже имеющимися таблицами * *Существующая резервная копия таблиц от предыдущей установки Joomla! будет заменена.*

☒ Переименовать

☐ Удалить

Soft.zn.uz

Joomla!® распространяется по лицензии GNU General Public License.

Besinshi baskishta FTP nı sazlaumız mumkin, birak bul okal server ushin shart emes.

Шаги

- 1: Выбор языка
- 2: Начальная проверка
- 3: Лицензия
- 4: Конфигурация БД
- 5: Конфигурация FTP**
- 6: Конфигурация сайта
- 7: Завершение установки

Конфигурация FTP

Конфигурация FTP **(Не обязательно - этот шаг можно пропустить - нажмите "Далее" для перехода к следующему шагу)**

Поскольку возможности выполнения операций с файлами на большинстве серверов, как правило, ограничиваются правами доступа или включением режима Safe Mode, в Joomla! предусмотрена возможность использовать для этой цели протокол FTP. Для этого, на текущем шаге установки, необходимо указать параметры учётной записи FTP-доступа.

С целью обеспечения безопасности рекомендуется создать специальную учётную запись, имеющую право на доступ только к корневой директории сайта, а не ко всему серверу.

Основные установки

Включить FTP-доступ * *Внимание! Рекомендуем оставить поле пустым и вводить имя пользователя FTP каждый раз при перемещении файлов.*

Нет

Пользователь FTP *Внимание! Рекомендуем оставить поле пустым и вводить пароль FTP каждый раз при перемещении файлов.*

Пароль FTP

Путь к корню FTP

Автопоиск пути FTP Проверить установки FTP

Расширенные установки

Joomla!® распространяется по лицензии GNU General Public License.

Altinshi baskishta sayt ushın kerekli bolgan maglumatlardı kiritemiz.

Joomla! 2.5.6 Установка

Шаги

- 1: Выбор языка
- 2: Начальная проверка
- 3: Лицензия
- 4: Конфигурация БД
- 5: Конфигурация FTP
- 6: Конфигурация сайта**
- 7: Завершение установки

Конфигурация сайта

Название сайта

Введите название вашего сайта.

Основные установки

Название сайта *

[Расширенные настройки - Дополнительно](#)

E-mail и пароль администратора.

Введите e-mail адрес. Это будет e-mail адрес Суперадминистратора сайта.

Введите новый пароль и подтверждение пароля в соответствующие поля ниже. Вы можете изменить логин **admin**. Будущие ваши данные будут логином и паролем, которые вы сможете использовать для авторизации в Панели управления после завершения установки.

Если вы осуществляете миграцию с предыдущей версии, вы можете пропустить этот шаг. В этом случае будут использованы ваши текущие настройки авторизации.

Ваш E-mail *

Логин администратора *

Пароль администратора *

Подтверждение пароля *

Загрузка демо-данных

ВАЖНО! Начиная пользоваться Joomla! настоятельно рекомендуется установить демо-данные! Чтобы это сделать, нажмите на кнопку справа прежде, чем переходить на следующий шаг установки.

1. **Демо-данные:** Перед тем, как завершить процесс установки Joomla!, вы можете заполнить базу данных сайта демо-данными. Это можно сделать двумя путями:

1а. **Стандартные демо-данные.** Убедитесь, что в выпадающем меню выбраны "Стандартные English (GB) демо-данные", а затем нажмите на кнопку "Установка демо-данных".

1б. **Пользовательские демо-данные.** Для этого выберите в выпадающем меню демо-данные из доступных вариантов, а затем нажмите на кнопку "Установка демо-данных".

2. **Чистая установка:** Если вы хотите выполнить чистую установку, просто укажите название сайта и данные администратора. Затем переходите к завершающему шагу, нажав **Далее**.

Демо-данные

Начиная пользоваться Joomla! рекомендуется установить демо-данные. Они помогут легче освоиться с основными функциями системы.

[Назад](#) [Далее](#)

Joomla!® распространяется по лицензии GNU General Public License.

Jetinshi baskishta Joomla! kaupisizligi ushıg “installation” papkasın oshiremis, papka oshirilmegenshe sayt iske tuspeydi.

Joomla! 2.5.6 Установка

Шаги

- 1: Выбор языка
- 2: Начальная проверка
- 3: Лицензия
- 4: Конфигурация БД
- 5: Конфигурация FTP
- 6: Конфигурация сайта
- 7: Завершение установки**

Завершение установки

Поздравляем, вы установили Joomla!

Нажмите кнопку «Сайт», чтобы перейти к сайту на Joomla! или «Панель управления» для перехода к административной панели.

На сайте Сообщества Joomla! вы найдёте список со ссылками на доступные языковые пакеты Joomla! и инструкции по установке языковых пакетов.

Нажмите на кнопку справа, чтобы открыть сайт Сообщества Joomla! в новом окне.

ВНИМАНИЕ: НЕ ЗАБУДЬТЕ ПОЛНОСТЬЮ УДАЛИТЬ ДИРЕКТОРИЮ INSTALLATION.

Установка Joomla! не будет завершена, пока Вы не удалите данную директорию. Это требование безопасности Joomla!.

Подробности учетной записи администратора:

Имя пользователя : **admin**

Желаете переключить интерфейс Joomla! на ваш родной язык?

Посетите сайт Сообщества Joomla! для загрузки дополнительных языковых пакетов.

[Сайт](#) [Панель управления](#)

Joomla!® распространяется по лицензии GNU General Public License.

Joomla'nı ornatish jeti baskishtan ibarat. "installation" papkasini oshirib jibergenimizden son tayiyar bolgan saytki yaki basqariu paneline o'tiwimiz mumkin: sayt at1.uz/administrator boladi.

Administration

Joomla! Administration Login

Use a valid username and password to gain access to the administrator backend.

[Go to site home page.](#)

User Name

Password

Language

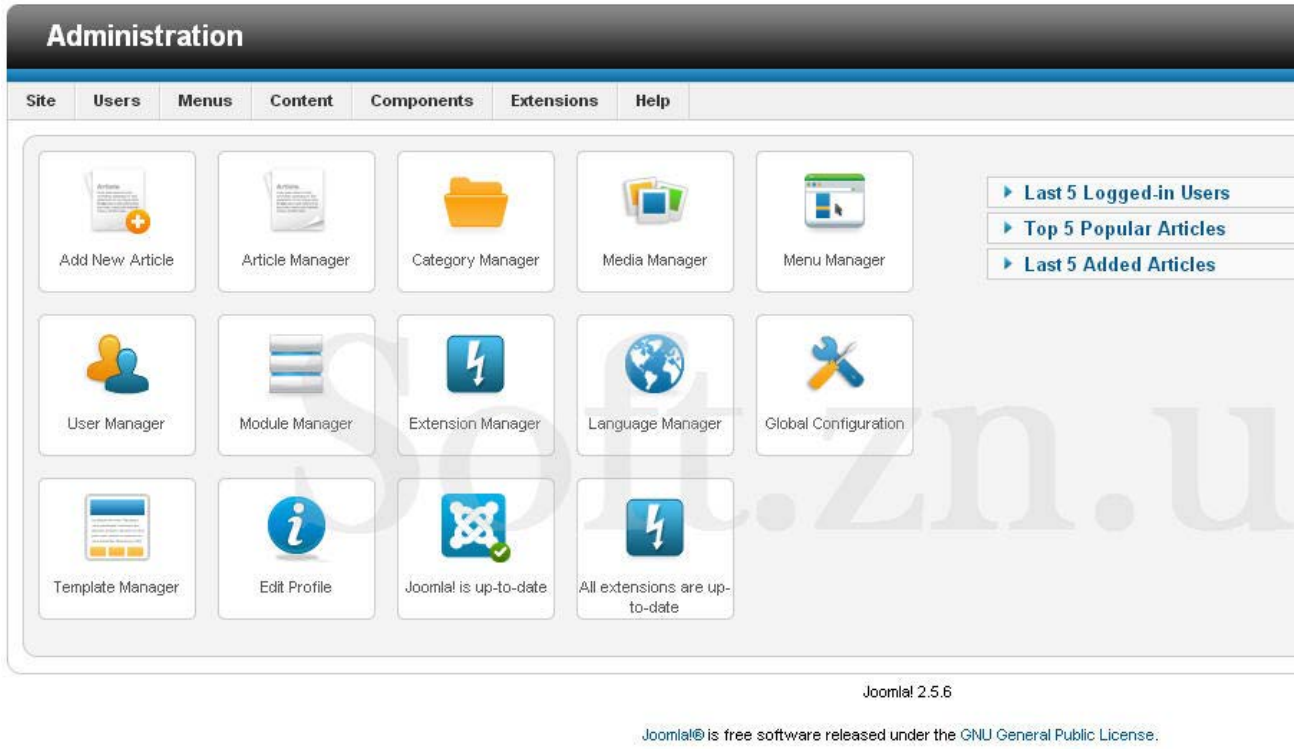
Default ▼

Log in

Joomla!® is free software released under the [GNU General Public License](#).

Basqariu paneline kirgenimizden son saytti tolik basqariuimiz mumkin boladi. Panel basqariuini to'mendegishe koriumiz mumkin

Bul tayıyar bolgan sayttın korinisi:

You are here: Home

Main Menu

» Home

Login Form

User Name
Password
Remember Me ☐

[Forgot your password?](#)
[Forgot your username?](#)
[Create an account](#)

User Name
Password
Remember me ☐

- [Forgot your password?](#)
- [Forgot your username?](#)
- [Don't have an account?](#)

5§. Drupalda sayt jaartuu, drupal'dı lokal serverge ornatiu

Drupal – bul sayttı baskırı ushın en kolaylı CMS lardan biri esaplanadı. Drupal'dan paydalanıu ulıma biypul bolıp, ol juda Ko'p imkaniyatlarga iye. Xazirde usı CMS nın jana versiyaları islep shıgılmakta. CMS lar reytinginde Drupal 5 – orındı iyelep turıptı. Drupal'dı sınap korıu ushın, onı lokal serverge ornatiıp koreimiz. Bunın ushın bizge Drupal'dın ozi ha'm denwer dasturi kerek boladı.

Demek basladık. Birinshi bolıp Drupal'dı standart versiyasın

tanlaymız.

Keyngi baskışh. Drupal'dın interfeys tilin tanlamız. Ol jerde tek g'ana ingliz tili bar.

“Save and Continue” tuymesin basamız. Sonnan son drupal isleuı ushın localhosttan “drupal”atı maglumatlar bazasın jaratamız. Paydalanıushıga: root , parol ornı bolsa bos kaladı.

Database configuration

Database type *
☒ MySQL, MariaDB, or equivalent
☐ SQLite
The type of database your Drupal data will be stored in.

✓ Choose profile

✓ Choose language

✓ Verify requirements

Database name *
drupal
The name of the database your Drupal data will be stored in. It must exist on your server before Drupal can be installed.

Set up database
Install profile
Configure site
Finished

Database username *
root

Database password *

ADVANCED OPTIONS

Save and continue

 Soft.zn.uz
WORDPRESS BLOG

“Save and Continue” tuymesin basamız. Eger kiritigen maglumatlar duris bolsa Drupal’dı ornatiu baslanadı azmaz kutemiz.

Installing Drupal

Completed 5 of 28.
Installed *Field* module.

18%

✓ Choose profile

✓ Choose language

✓ Verify requirements

✓ Set up database

Install profile
Configure site
Finished

 Soft.zn.uz
WORDPRESS BLOG

Endi sayt ushın kerekli bolgan maglumatlardı kiritemiz.

Configure site

- ✓ Choose profile
- ✓ Choose language
- ✓ Verify requirements
- ✓ Set up database
- ✓ Install profile
- ▶ **Configure site**

Finished

SITE INFORMATION

Site name *

Site e-mail address *

Automated e-mails, such as registration information, will be sent from this address. Use an address ending in your site's domain to help prevent these e-mails from being flagged as spam.

SITE MAINTENANCE ACCOUNT

Username *

Spaces are allowed; punctuation is not allowed except for periods, hyphens, and underscores.

E-mail address *

Password *

Password strength: **Strong**

Confirm password *

Passwords match: **no**

Bul bo'limde joylashgan tuymeni basamiz ha'm drupal'dı ornatiu tamalanadı. "Visit your new site" ti basamiz,sodan son tayıyar veb sayttı korıuımız mumkin boladı.

Software

Home

User login

Username *

Password *

- [Create new account](#)
- [Request new password](#)

Log in

Welcome to Software

[No front page content has been created yet.](#)

Powered by Drupal

Soft.zn.uz
WORDPRESS BLOG

Drupal'dın veb saytı: drupal.org

Juwmaqlaw

Qaralıp o'tilgen "Akademik litsey studentlerine veb saytlar jaratıy quralların u'yretiý" temasındag'ı pitkeriý qa'niygelik jumısı ulıymalasqan tu'rde to'mendegishe na'tiyjelerge erisildi:

- Web texnologiya ha'm olardıń islew printsipleri uyrenildi;
- Veb sayttıń tiykarg'ı programmalıq kodı bul HTML teglerinen aytılp, HTML tilinde saytlardıń tiyqarg'ı xu'jjetlerde tekstti jazıy, grafika kirgiziý xa'm gipersılkalardı do'retiý, dizimlerdi formatlanıwı, kestelerdi du'ziw ushın arnalg'an HTML elementleri ha'm olardıń attributları menen islewge a'meliy mısallar keltirildi;
- Veb saytlardı redaktorlawg'a arnalg'al Macromedia DreamWeaver programması menen islew ha'm onıń mu'mkinshilikleri qaralıp otılgen;
- Studentlerge Online veb saytlar jaratıw quralları haqqında yag'nıy, veb saytlardı jaratıw ushın arnalg'an veb programmalıq tamıynat kontentdi basqarıw sistemaları - CMS lerdin' islew mexanizmleri uyrenildi.

Xazirgi uakıtta CMS tiykarında kúrilgen Drupal, PHP-Nuke, WebDirector, Joomla, NetCat, Slaed, Microsoft CMS, WordPress, PHPShop sıyaklı bir kancha sistemalar jaratılgen. PKJ nın ushinshi bapında sol CMS tiykarında kúrilgen sistemalar arkali veb saytlar jaratıu ushın olardı ornatu xam olar menen isleu konstruktsiyaları keltirildi.

Karalıp atırğan jumısta studenlerge veb saytlardı jaratıu ushın programmalık kurallardan paydalanıu jolları aytıladı xam ameliy jaktan islep korsetiledi. Bul jumıstan kalegen turdegi xam veb programmalastrıudan kaneg bolmagan paydalanıushılar jeke saytlardı jaratıuda kollanıu mumkinshiliklerine iye boladı.

Paydalanılğ'an ədəbiyatlar

1. Matrosov A.V. Sergeev A.O. CHaunin M.P. HTML 4.0. –SPb.: BXV –Peterburg, 2001. -672 s.: il.
2. <http://marklv.narod.ru/html/> Lvovskiy M.B. Uchebnik po yazıku HTML dlya sozdaniya Web-stranits.
3. <http://referat.ru/lists/referats.zip>
4. Golinkov YU.P. i dr.Avtomatizirovannaya sistema kontrolya v sostave elektronnoy uchebnika/Golinkov YU.P., DatskoT.G., Smirnova G.K.// Problemy vuzovskogo uchebnika: Materialy IV Vseros. nauchn.-metod. konf. -M.: Izd-vo MGAP "Mir knigi", 1995. -S.28-29. Xranenie: NMTS
5. Pod red.Semenovicha Samouchitel raboty na kompyutere. M.1999 g.
6. Spravochnik WEB – yazıkov. www.spravkaweb.ru